GAGNEFS KOMMUNS ÖVERSIKTSPLAN 2040



KAPITEL 3

Planförslag på kommunnivå

Antagen av kommunfullmäktige 2022-06-13

GAGNEF

GAGNEFS KOMMUNS ÖVERSIKTSPLAN 2040 Kapitel 3, antagandehandling juni 2022

FOTO Om inget annat anges Unsplash **ILLUSTRATION** Om inget annat anges Naula Design **GRAFISK FORMGIVNING** Naula Design, naula.se
GAGNEFS KOMMUN Färjbacksvägen 5, 785 61 Djurås **WEBBPLATS** gagnef.se **VÄXEL** 0241-151 00 **E-POST** registrator@gagnef.se **ORG.NR** 212000-2155

Definitioner 4

3 Planförslag på kommunnivå 7

3.1 Fokusområden 7

3.1.1 Djurås - kommunens nod 7
3.1.2 Hantera jordbruksmark 8
3.1.3 Främja LIS 9
3.1.4 Förnyelsebar elproduktion 10
3.1.5 Etablera rätt verksamhet 11

3.2 Övergripande målbild för kommunens mark och vattenområden 12

3.2.1 Kulturmiljö 12
3.2.2 Bebyggelse 19
3.2.3 Naturmiljö och friluftsliv 27
3.2.4 Näringsliv och service 35
3.2.5 Energi och naturresurser 38
3.2.6 Infrastruktur och kommunikationer 44
3.2.7 Miljö, hälsa och säkerhet 48
3.2.8 Teknisk försörjning 56
3.2.9 Förändrat klimat 57
3.2.10 Konsekvenser och avvägningar 58

Antagandehandlingar



Definitioner

Allmänt intresse – Exempelvis kommunal service, skola, tätortsutveckling, kulturmiljö, infrastruktur, jordbruksmark. Allmänt intresse kan vara att tillgodose behovet av bostäder, skapa resurseffektiva och ändamålsenliga strukturer eller att säkra viktiga rekreationsintressen.

Bevarandeområde – Ett geografiskt område där bevarande väger tyngre än exploatering av marken. Det kan vara ett bevarandeområde för naturmiljö, öppen mark eller rekreation.

Detaljplan – En detaljplan, förkortat DP, är ett dokument inom fysisk planering och anger hur ett begränsat område i en kommun eller motsvarande skall bebyggas och hur mark- och vattenområden får användas. I Sverige gäller att äldre planer som stadsplaner, byggnadsplaner och avstyckningsplaner ses som detaljplaner.

Enskilt intresse – Vid prövning av frågor enligt plan- och bygglagen, det vill säga framförallt bygglovbeslut och frågor som behandlas i en detaljplaneprocess, ska kommunen ta hänsyn till både allmänna och enskilda intressen. Vilka de enskilda intressena är beror mycket på det enskilda fallet. Det kan röra rättigheter man har som markägare eller granne. Målsättningen i ärenden enligt PBL är att sammanväga allmänna och enskilda intressen till en acceptabel helhetslösning. Att hänsyn alltid ska tas till enskilda intressen är ett uttryck för den så kallade proportionalitetsprincipen som innebär att det alltid ska finnas en rimlig balans mellan nyttan av ett beslut i en fråga och de konsekvenser som beslutet får för motstående enskilda intressen.

Förtätning – Förtätning, alltså att bygga staden inåt, ses som en strategi för att kunna bygga bostäder, men samtidigt motverka att städerna breder ut sig och tar värdefull mark i anspråk. En ökad täthet sägs leda till minskade utsläpp genom kortare resvägar och möjligheter till en god kollektivtrafik, som därmed gynnar en hållbar utveckling. Motsatsen är att tätorter växer utåt, vilket har lett till ett ökat bilberoende och till att naturmark och jordbruksmark försvunnit.

Områdesbestämmelser – Områdesbestämmelser, förkortat OB, är ett dokument inom fysisk planering. Till skillnad från detaljplan används OB framför allt när man vill reglera en befintlig bebyggelse på olika sätt eller när man vill reservera mark för ett viktigt allmänt ändamål exempelvis en framtida vägdragning eller som en förberedande planering inför en kommande detaljplanering. Kommunen kan besluta om områdesbestämmelser för att komplettera översiktsplanen och göra att riktlinjer i översiktsplanen blir bindande.

Riksintresse – Begreppet riksintresse används om

Förkortningar

GC-väg	gång- och cykelväg
FÖP	fördjupad översiktsplan
LIS	landsbygdsutveckling i strandnära läge
MKB	miljökonsekvensbeskrivning
PSV	politiska strategiska vägval
SMB	strategisk miljöbedömning
TRV	Trafikverket
TÖP	tematiskt tillägg till översiktsplan
ÖP	översiktsplan

Teckenförklaringar

- Hänvisning inom ÖP 2040
- Klickbar hänvisning till webbplats/dokument online
- Övrig hänsvisning

två olika typer av områden. Dels större områden som riksdagen beslutat om i 4 kap. miljöbalken dels områden som är riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken och där den ansvariga nationella myndigheten har ett ansvar för att ange anspråk. Ett område av riksintresse har skydd mot påtagliga skador i natur- eller kulturmiljön. Enligt miljöbalken ska områden av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Områden av riksintresse är ett av miljöbalkens styrmedel för hushållning med mark- och vattenområden. I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur man har tagit hänsyn till riksintressena så att dessa inte påtagligt skadas.

Tätortsnära skog – Finns ingen vedertagen definition men kan ses som ett större sammanhängande skogsområde i eller i nära anslutning till tätort. Forskningen har visat att 300 meter är det avstånd människor längst är beredda att gå till ett grönområde för att det ska användas ofta. Boverket säger max 500 meter till en stadsdelspark. Skogsstyrelsen har definierat tätortsnära skogsmark som ”mark som enligt skogsvårdslagen definieras som skogsmark och vars beskaffenhet och belägenhet, i förhållande till tätort, friluftsanläggning o dyl, är sådan att markerna i mycket hög grad utnyttjas för rekreation”.

Utvecklingsområde – Ett geografiskt område där exploateringsintresset väger tyngre än bevarande av marken. Exempel på utvecklingsområden är bostäder, industri, icke-störande verksamheter, park eller tätortsnära skog, skola, idrott eller centrum.

Väsentligt samhällsintresse – Exempelvis kommunal service, skola, tätortsutveckling, infrastruktur, jordbruksmark. Ett väsentlig samhällsintresse kan vara att tillgodose behovet av bostäder, skapa resurseffektiva och ändamålsenliga strukturer eller att säkra viktiga rekreationsintressen.

Öppen mark – Egentligen all mark som inte är bebyggd eller är skog. Jordbruksmark ingår som en del i den öppna marken. Brukningsvärd jordbruksmark är den som aktivt brukas (gäller även betesmarker). Öppen mark kallas sådan mark som är fri från träd, högre buskar och byggnader. Exempel på öppen mark är åkrar, ängar och betesmark.

De politiska strategiska vägvalen (PSV) antogs av kommunstyrelsen den 26 maj 2020:



Gagnefs unika identitet är den flerkärniga tätortstruktur som ligger som ett pärlband längs med älvarna. Det är viktigt att identiteten bevaras och utvecklas genom att främja rekreation och närproducerad mat samt bevara natur- och kulturmiljöer. I lägen som uppfattas som attraktiva, exempelvis tomter nära vatten, kan kommunen erbjuda mark för både bostäder och verksamheter.



Hela kommunen växer och fortsatt befolkningstillväxt skapas genom att:

- *ta vara på där det finns intresse att bygga,*
- *skapa attraktiv mark för all typ av bebyggelse,*
- *främja ett rikt natur- och kulturliv,*
- *ha en aktiv markanskaffningspolitik.*



Förtätning eftersträvas i första hand när orterna växer och utvecklas samtidigt som värdefull kulturmiljö och populära rekreationsområden bevaras. På så vis skapas en tät, miljövänlig bebyggelse som är nära, tillgänglig och har goda möjligheter för kollektivtrafik.



Tätortsnära skog är en del av grönstrukturen och bör prioriteras på de platser där den är viktig för folkhälsan, friluftsliv och rekreation.



Öppen mark som är produktiv och aktivt brukas bör i första hand bevaras. I anslutning till befintliga orter kan ändå produktiv, öppen mark tas i anspråk om följande uppfylls:

- *det bidrar till en god samhällsstruktur,*
- *samhällsviktiga intressen inte kan tillgodoses på annan mark,*
- *bidrar till ett resurseffektivt och hållbart samhälle.*

Illustration: Kia Visén

3 Planförslag på kommunnivå

I processen som resulterat i ÖP 2040, har samarbete, diskussion och fokus på kartor varit centralt. Målet har varit att ha en öppen dialog med berörda aktörer som skulle kunna påverka förslag till mark- och vattenanvändning. Dialogen och det breda arbetssättet har lett till en välförankrad och stark process. En djupare beskrivning av arbetsprocessen med att ta fram ÖP 2040 finns i kapitel 1.

> Kapitel 1

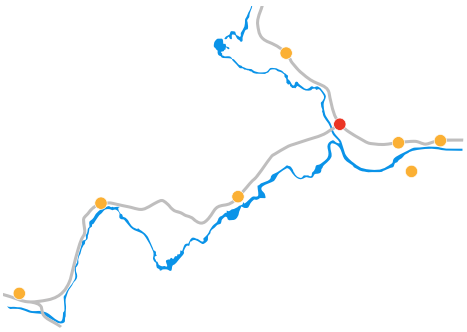
Föreliggande avsnitt redovisar dels de fokusområden som framkommit under processen med att ta fram ÖP 2040. Dels redovisas förslag till översiktsplan för hela kommunen med bestämmelser och rekommendationer för den framtida mark- och vattenanvändningen. Rekommendationerna kan vara såväl generella som områdesspecifika och ska vara vägledande i framtida beslut om mark- och vattenanvändningen i kommunen.

3.1 Fokusområden

En dialog mellan tjänstepersoner och politiker resulterade i att följande fokusområden särskilt skulle behandlas i ÖP 2040.

3.1.1 Djurås – kommunens nod

Gagnefs kommun är unik på det sättet att det inte finns någon centralort. Alla åtta tätorter ligger längs med älvarna och har historiskt behandlats lika. I Djurås flyter älvarna samman och tätorten ligger geografiskt lämpligt för att fungera som en nod i kommunen. Djurås är historiskt ett vägskäl som har vuxit upp kring det som i dag är riksväg 70 och E16. Det kallas även för mötesplats mitt i Dalarna. Det gynnar hela kommunen att ha Djurås som motor.



I dag finns en hög efterfrågan på bostäder samt på fastigheter för olika verksamheter. I Djurås med omnejd råder det högsta trycket i kommunen på bostäder, både för inflyttning och nybyggnation. Trafikflöden kommer från Leksand och Borlänge/Falun regionerna, både via väg och järnväg. I Djurås finns all nödvändig samhällsservice. En fördel med Djurås är att det är nära till allt från kollektivtrafik, vägar, samhällsservice, natur- och kulturupplevelser. Det är även bra pendlingsavstånd till Borlänge och Falun. Djurås kommer på grund av dessa faktorer att fortsätta att växa och kommunen vill därför möjliggöra fortsatt utveckling av Djurås.

Att lyfta fram Djurås innebär inte att andra orter inte ska utvecklas efter sina förutsättningar, exempelvis ska utvecklingsområden föreslås i kommunens alla större orter. Även områden för centrum ska utses i alla orter, där detta varit tillämpligt, med målet att Gagnef ska ha en fortsatt flerkärnig tätortsstruktur. Det är gynnsamt både för den ekonomiska utveck-

lingen och för en balanserad regional utveckling. De större tätorterna med sina breda utbud kompletteras med de mindre orternas specifika egenskaper. De olika orterna i kommunen drar på detta vis nytta av varandra. Det är viktigt att orterna har fortsatt förbindelse genom goda kommunikationer sinsemellan. Den flerkärniga strukturen i Gagnefs kommun är unik och skapar goda förutsättningar för att all typ av etablering av verksamhet samt olika boendeformer.

ÖP 2040 är ett viktigt verktyg för att ange kommunens inriktning. Det är därför angeläget att Djurås lyfts fram som den motor det är för hela kommunen. Gagnefs kommun behöver ha en beredskap och skapa förutsättningar för fortsatt tillväxt.

3.1.2 Hantera jordbruksmark

All jordbruksmark inom Gagnefs kommun är värdefull. Stora delar av den bördiga jordbruksmarken ligger intill älven och är en viktig resurs för hela Dalarna. Även mindre jordbruksarealer utan aktivt brukande är en viktig resurs för framtida jordbruksändamål. Fäbodbruket var förr ett karakteristiskt inslag i Gagnefs kommuns jordbruk. Den jordbruksmark som finns kvar kring kommunens fäbodar hyser i många fall höga natur- och kulturvärden.

Miljöbalken kapitel 3 - God hushållning

> *4 § Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.*

Lagen innebär att mark som är brukningsvärd för jordbruk endast i undantagsfall kan tas i anspråk för andra intressen. Exempelvis får bruk-

Gagnef tätort: Tre mindre områden (mörkbrun) är de begränsade förtätningsmöjligheter som finns i Gagnef när hänsyn tagits till bland annat skyddsavstånd, olämplig mark.



ningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen.

För att illustrera jordbruksmarkens vikt har ett exempel med Gagnefs tätort tagits fram. Här visas marken som öppen mark, skog eller bebyggelse. Exemplet illustrerar vad som händer i Gagnef om ingen öppen mark får bebyggas. Endast tre mindre förtätningsområden kvarstår.

› Kapitel 1.4

De politiska strategiska vägvalen som är tillämpbara för bevarande av öppen mark är:

- PSV möjlighet till närproducerad mat
- PSV Förtätning i första hand
- PSV Öppen mark bevaras

Det politiska strategiska vägvalet som är tillämpbart för nyttjande av öppen mark lyder enligt följande:

- PSV öppen mark kan bebyggas om det är ett väsentligt samhällsintresse som inte kan tillgodoses på annan mark och det bidrar till ett resurseffektivt och hållbart samhälle.

› För mer information om kommunens mål, rekommendationer och avvägningar för bebyggelse på öppen mark se avsnitt 3.2.5.2

Se avsnitt 3.2.5.2 för mer information om hantering av jordbruksmark.

3.1.3 Främja LIS

Den 1 februari 2010 trädde miljöbalkens nya strandskyddsbestämmelser i kraft. Dessa bestämmelser ger kommunen möjlighet att i översiktsplanen peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära områden (LIS). Detta innebär att det kan finnas särskilda skäl för att ge dispens från strandskyddet, eller att upphäva strandskyddet, vid detaljplaneläggning i dessa områden. Passagemöjlighet ska dock alltid finnas utmed stranden i dessa fall. Huvudsyftet med en LIS-plan är att långsiktigt stimulera den lokala och regionala utvecklingen på landsbygden.

Vidare är syftet med en LIS-plan att:

- Skapa långsiktig sysselsättning på landsbygden
- Bevara och stimulera service på landsbygden
- Skapa mark för boende i strandnära läge
- Möjliggöra inflyttning till kommunen
- Utveckling av besöksnäringen
- Säkerställa allmänhetens tillgång till stränder
- Säkerställa strandens betydelse som livsmiljö för djur och växter

Med närheten och mångfalden av vattendrag och sjöar är efterfrågan på strandnära boende stor i hela kommunen. Politiskt anses det viktigt att erbjuda attraktiv mark för all typ av bebyggelse. Detta speglas väl i flera av de politiska strategiska vägvalen– ”...I lägen som uppfattas som attraktiva, exempelvis tomter nära vatten, kan kommunen erbjuda mark för både bostäder och verksamheter.” samt ”Hela kommunen växer och fortsatt befolkningstillväxt skapas genom att: ”ta vara på där det finns intresse att bygga” samt ”skapa attraktiv mark för all typ av bebyggelse...”

Gagnefs kommun har i dag ingen LIS-plan. Eftersom Gagnefs kommun inte har pekat ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden) kommer det särskilda skälet för landsbygdsutveckling (7 kap 18 d § miljöbalken) inte kunna användas när man prövar dispenser och upphäver strandskyddet. Under samrådsskedet hösten 2021 framkom många synpunkter som berörde de LIS-områden som kommunen pekat ut i förslag till LIS-plan. Tanken var att LIS-planen som ett tillägg till ÖP 2040 skulle vara en parallell process och gå på samråd, granskning och antagande vid samma tidpunkt. På grund av alla synpunkter och ett osäkert läge på nationell nivå kring strandskyddslagstiftningen så finns ingen LIS-plan som tillägg till ÖP 2040. Planen ska bearbetas och kommer att följa processen för tätortsfördjupningarna. Den reviderade tidplanen är att dessa delar ska kunna antas under 2023. Troligtvis kommer det även att behandlas i planeringsstrategin.

3.1.4 Förnyelsebar elproduktion

Riksdagen har pekat ut målet om att Sverige ska ha 100 procent förnybar elproduktion år 2040. För att bidra till att uppnå det målet behöver varje kommun titta på möjligheten att ha elproduktion från vind, sol, bioenergi och vatten. För att nå målet kommer det att krävas en ökad produktion av flera av våra förnyelsebara elkällor.

När det gäller riksintressen så är det Energimyndigheten som pekar ut områden för vindkraft som är av nationellt intresse så kallat riksintresse för vindkraft. Gagnefs kommun har inga utpekade riksintresseområden för energiproduktion och inga vindkraftverk i kommunen.

Förnybara energikällor har i de flesta fall sitt ursprung i den energi som produceras av solen. Hit hör till exempel vind-, vatten- och bioenergi, men också den direkta strålning som kommer från solen. Förnybara energikällor anses fördelaktiga ur miljösynpunkt eftersom de använder förnybara bränslen, vilket medför att de har en relativt liten påverkan på växthuseffekten.

Översiktsplanens roll är att ta upp energiproduktionen på ett övergripande sätt och redogöra för hur eventuella riksintressen säkerställs.

Solenergi utvinns på olika sätt, antingen med en solfångare eller med solceller sammansatta till solpaneler. Det som skiljer dessa tekniker åt är att solfångaren genererar värme medan solpanelen genererar elektricitet. I Gagnefs kommun kan användningen av solenergi förväntas öka i framtiden. Områden för solkraftsparker föreslås i ÖP 2040, där hänsyn tagits till solinstrålning, omgivningspåverkan och lämplig placering. Alla områden för solkraft ska föregås av planläggning.

Bioenergi och vattenkraft bör också ingå för att titta på en helhet vad gäller möjlighet till elproduktion i Gagnefs kommun. Bioenergi är koldioxidneutrala bränslen som hämtas från växtriket. Bioenergi är en resurs som främst kommer från när man avverkar skog tex från flis, bark och spån, men även från grenar, toppar och andra rester. Det kan också handla om odlade biobränslen från till exempel jordbruk. Vattenkraften var redan när förra översiktsplanen togs fram 1998 fullt utbyggd i kommunen men behöver ingå för att möjliggöra att se helheten.





Vindkraft ska också ingå i ett avvägande mellan olika förnyelsebara elproduktionskällor. Det finns flera områden i kommunen där det blåser så pass att det är lönsamt med vindkraftverk och dessa områden bör utredas närmare i en förnyelsebar elproduktionsplan. Samtliga förnyelsebara elproduktionskällor ska vägas emot varandra, konsekvenser beskrivas och avvägningar göras med målet att Gagnefs kommun har 100% förnyelsebar elproduktion.

3.1.5 Etablera rätt verksamhet

Gagnefs kommun ska möjliggöra för ”rätt verksamhet” att etablera sig på ”rätt plats”. Det innebär att det behöver finnas mer mark avsatt för olika typer av verksamhet.

Gagnef har, i jämförelse med många andra kommuner, ett bra geografiskt läge i en expansiv arbetsmarknadsregion som ger ett utbud när det gäller sysselsättning. Det innebär att kommunmedborgare i stor utsträckning dagpendlar till annan kommun, främst Borlänge, Falun och Leksand. Det innebär också speciella förutsättningar när det gäller köpmönster. Befolkningsunderlaget ger i sig förutsättningar för service och av den anledningen är det av yttersta vikt att kvarvarande livsmedelsbutiker överlever. De fyller en viktig funktion utöver livsmedel; en naturlig mötesplats, ombud för statlig service, apoteksvaror med mera, men också vad beträffar attraktionskraft för nya invånare. En godtagbar servicenivå är viktig för att människor ska ha rimliga förutsättningar att bo kvar eller flytta till landsbygden.

ÖP 2040 skapar möjligheter för olika typer av verksamheter som behövs för en levande kommun. I dag saknas det en variation av områden för kommersiell och samhällsviktig service. Det behöver skapas förutsättningar för att olika typer av verksamheter med olika behov kan etablera sig i Gagnefs kommun. En princip som ska vara gällande för tätortsfördjupningarna i ÖP 2040 (FÖPar) är att utse områden i varje tätort (där det varit möjligt) för centrum, industri och icke-störande verksamhet.

Ett centrumområde behövs för att koncentrera handel, kontor till en central och tillgänglig plats. Här ingår även restauranger, skola, livsmedelsbutiker, torg, vård och allt annat som kan tänkas finnas i ett livfullt centrum. Centrum ska lokaliseras där det i dag finns någon form av befintlig service. Här finns det närhet till järnvägsstationer, kollektivtrafik och/eller större vägar. Det blir en omdaning av hela kommunen med handel längs med de större vägarna i tätorterna. Centrumområden i varje tätort kommer att möjliggöra att alla kommunens tätorter kan fortsätta att utvecklas och att pärlbandet av tätorter finns kvar och stärks.

När tätortsfördjupningarna för ÖP 2040 tas fram bör industrimark och icke-störande verksamhetsområden prioriterats. En industri kan inte placeras var som helst med tanke på skyddsavstånd, buller, trafik och andra störningar. Det är av vikt att det finns möjliga platser för industrimark som inte krockar med andra intressen såsom bostäder. Om en industri placeras rätt så är det en tillgång för både verksamheten själva och alla invånare och bidrar till allt från arbetstillfällen till en motor för kommunens utveckling.

3.2 Övergripande målbild för kommunens mark- och vattenområden

I kommande underavsnitt ges kortfattade rekommendationer för allmänna intressen i kommunen avseende kultur och bebyggelse, naturmiljö och friluftsliv, näringsliv och service, energi och naturresurser, infrastruktur och kommunikationer, miljö, hälsa och säkerhet, teknisk försörjning och förändrat klimat. Avsnittet avslutas med en konsekvensbedömning med avvägningar mellan olika allmänna intressen och de politiska strategiska vägvalen.

3.2.1 Kulturmiljö

Kulturmiljön är central för vårt välbefinnande och vår förankring i den bygd vi bor och verkar i. PBL beskriver hur vi har ett ansvar att värna de kvaliteter som finns omkring oss, även i vår vardagsmiljö. Kapitel 3.2 i översiktsplanen säger att särskilda värden ska bevaras. Det blir då viktigt att kunna tydliggöra de värden som är särskilt viktiga. Eftersom Gagnefs kommun saknar aktuellt underlag blir det särskilt viktigt att både inventera, beskriva, värdera och motivera de kulturmiljöer som finns i kommunen i ett framtida kulturmiljöprogram. För att hantera frågan utan aktuellt underlag har kommunen haft ett arbete för att översiktligt värdera och ange områden som särskilt behöver skyddas från förvanskning.

Beaktande av kulturmiljöer är en viktig pusselbit för att bygga det goda samhället och en attraktiv kommun. I en landsbygdskommun handlar kulturvärden många gånger om själva landskapet, landskapsbilden och de strukturer som en gång format både landskapet men även bebyggelsen. Avsikten är inte att kulturmiljön ska vara ett hinder för utveckling utan snarare att utgå från de värden en plats har och ta tillvara på de värdena för att skapa en attraktiv livsmiljö och i förlängningen även en attraktiv kommun.

3.2.1.1 Kulturmiljöprogram

Utgångspunkten för vilka områden i kommunen som bedöms som kulturhistoriskt viktiga är två publikationer som är framtagna av Dalarnas museum. Dessa behandlar frågan om kulturmiljöer i Gagnefs kommun. I rapporten, *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun,* finns kulturhistoriskt viktiga områden beskrivna tillsammans med en värdering av respektive område. Nedanstående beskrivningar av respektive områden är tagna ur denna rapport. Rapporten *Bygga varsamt* beskriver vad man bör ta hänsyn till i kulturhistoriskt känsliga områden när man ska bygga nytt och göra tillbyggnader på befintliga byggnader.

Gagnefs kommun saknar i dag ett modernt kulturmiljöprogram. Ett kulturmiljöprogram framtaget utifrån det aktuella byggnadsbeståndet är ett strategiskt viktigt tillägg till översiktsplanen. Kulturmiljöprogrammet ska vara ett stöd för att underlätta vid gestaltningsfrågor för såväl tjänstepersoner som medborgare. Utifrån de nationella kulturmiljömålen ska Gagnefs kommuns kulturmiljö säkerställas och tillgängliggöras för alla.

3.2.1.2 Klassning av kulturmiljöområden

Inom ramen för ÖP 2040-processen har kommunens tjänstepersoner med erfarenhet av bebyggelsestruktur, kulturtradition och arkitektur arbetat med rekommendationer för kulturmiljöer i Gagnefs kommun. Arbetet har resulterat i en karta med 2 klasser. Klass 1 består av riksintressen och områden med mycket höga kulturmiljövärden. De är klassade som områden av nationellt intresse och bör därför skyddas med exempelvis områdesbestämmelser. Områden som är klassade enligt klass 2 har höga kulturvärden som beskrivs i *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun* som lokalt intresse.

	Klass 1 – nationellt intresse	**Klass 2 – kommunalt intresse**
Beskrivning	• Riksintressen för kulturmiljö • Områden med höga kulturvärden • Innefattar även befintliga områdesbestämmelser • Fäbodmiljöer och byar med bebyggelse och skyddsbehov på grund av bebyggelsetryck eller annan exploatering.	• Byar med delar intakt äldre bebyggelse • Områdena är viktiga för landskapsbilden • Områden med högt bebyggelsetryck i kulturmiljöer • Fäbodar utan bebyggelse
Nuvarande skydd	Det finns områdesbestämmelser för skydd av fyra områden i klass 1.	Det finns inget skydd nu, men det bör utredas i ett nytt kulturmiljöprogram huruvida områdena ska skyddas. I kulturmiljöprogrammet ska områdena inventeras och beskrivas samt att rekommendationer för områdena ska finnas.
Behov av framtida skydd och bestämmelser	• Bevarande är angeläget • Tydliga rekommendationer • Rekommendationerna utgör ett tydligt stöd vad som gäller vid bygglov i områden med områdesbestämmelser	• Generella rekommendationer • Områdena och eventuella restriktioner behöver utredas vidare • Extra hänsyn behöver tas vid bygglov • Klassningen tillsammans med karta utgör stöd vid bygglov
Ska innefattas i nytt kulturmiljöprogram	Ja	Ja
Klassningens omfattning	Klassningen gäller för områden med minst tre hus annars finns möjlighet att skydda på annat sätt.	Områdena innehåller ofta blandad bebyggelse där vissa delar är mer skyddsvärda än andra.

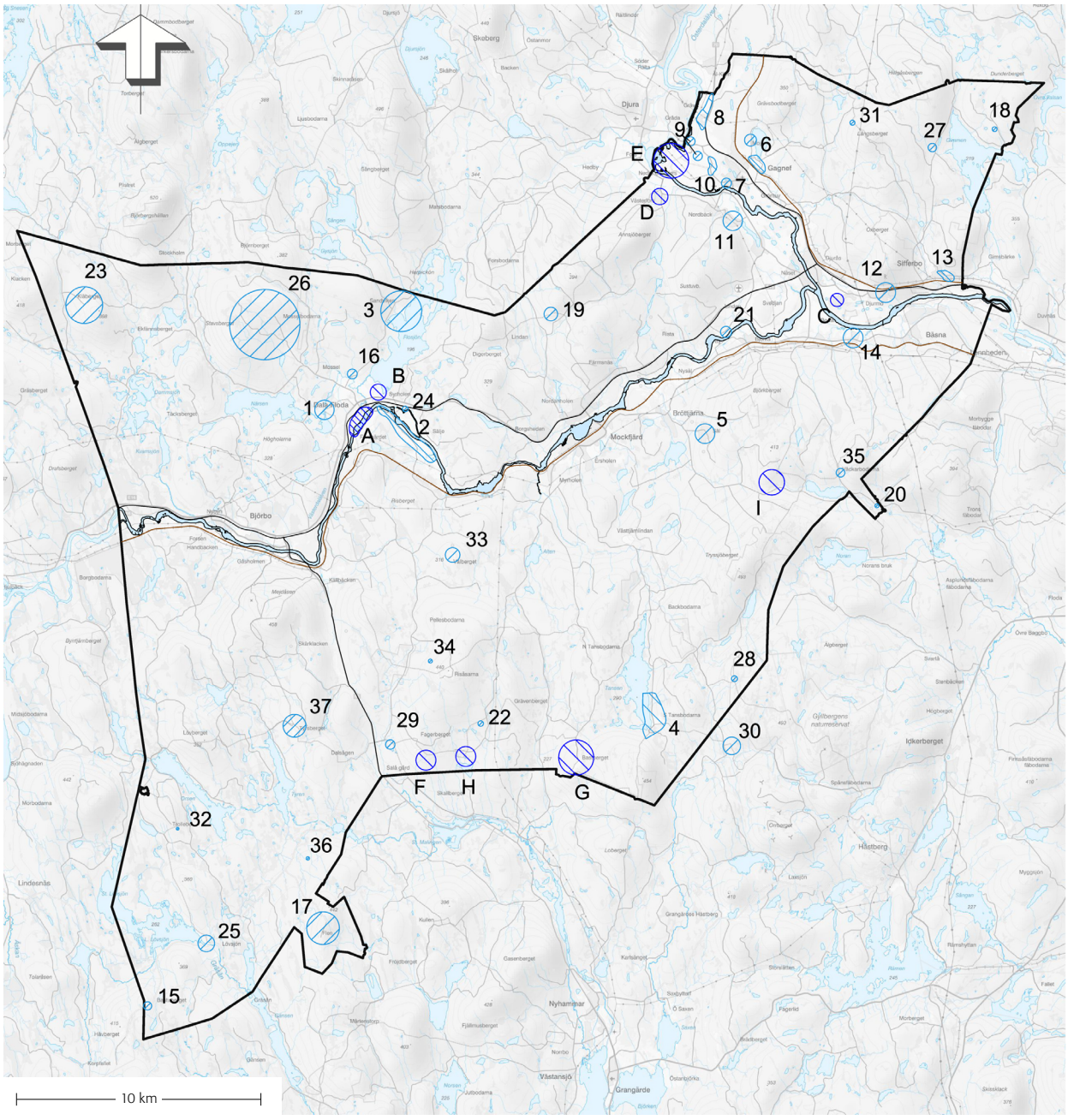
Tabell: Kommunens definitioner av klass 1- respektive klass 2-område.

Antagandehandling för klassificering av kulturmiljöer

Klass 1-områden av nationellt intresse, A–I

Klass 2-områden av kommunalt intresse, 1–37

Karta över kulturhistoriskt värdefulla områden i kommunen indelade i klass 1-områden och klass 2-områden



3.2.1.3 Områden tillhörande klass 1

Följande nio områden tillhör Klass 1. Se ovanstående karta för placering om områdena. Samtliga finns beskrivna i *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun.*

A. Floda kyrkby – Värdefull miljö med högt bevarandevärde och stort bebyggelsetryck. Kyrkbyn ligger längs älven och många gårdar har ett välbevarat månghussystem. Genom byn går den gamla bygatan och längs den ligger bebyggelsen tätt. Runt den äldre bebyggelsen ligger nyare bebyggelse i små klungor.

B. Syrholen – Värdefull miljö med högt bevarandevärde och stort bebyggelsetryck. En långsträckt by utmed en mindre moränhöjd. Norr om Syrholen breder Flosjön ut sig. Bebyggelsen är tät och ligger längs slingrande bygator. Flera kringbyggda gårdar är välbevarade med månghussystem och långa uthuslängor.

C. Djurås by – Värdefull miljö med högt bevarandevärde och stort bebyggelsetryck som förväntas öka. Byn består av byklungor mellan Djurmo klack och Dalälven inom det flacka och stora odlingslandskapet.

D. Västerfors by – Värdefull miljö med högt bevarandevärde. I en nordsluttning mellan Österdalälven och skogen ligger byn Västerfors i en klunga med slingrande gator. Terrängen är kuperad och skogen ligger in på knutarna. Landskapet mot älven är öppet.

E. Österfors – Området utgör riksintresse för kulturmiljövård och har områdesbestämmelser. Området består av två byklungor i ett öppet och hävdat landskap intill Österdalälven.

F. Svedjebodarna – Området utgör riksintresse för kulturmiljövård. Området är ett litet fäbodställe i låglänt terräng med en brant ravin intill.

G. Bastberget – Området utgör riksintresse för kulturmiljövård och har områdesbestämmelser i dag. Området är ett stort fäbodställe med många byggnader och slingrande fägator.

H. Skallbodarna – Området är riksintresse för kulturmiljövård. Området är ett fäbodställe vid sjön Skallens norra strand.

I. Finntorpet – Området är riksintresse för kulturmiljövård och har områdesbestämmelser. Området består av ett ålderdomligt fäbodställe i ett vackert läge med vidsträckt utsikt.

3.2.1.4 Generella rekommendationer för klass 1

- Alla riksintressen för kulturmiljön i Gagnefs kommun bör skyddas med områdesbestämmelser.
- Klass 1-områden ska ha högsta prioritet för planläggning med syftet att skydda kulturmiljön.
- Innan områdesbestämmelserna kommer på plats bör bygglov ges restriktivt inom klass 1-områden. Byggloven ska granskas enligt rubrik 3.2.2.3.
- Större exploateringar, exempelvis vid planläggning av marken i klass 1-områden ska föregås av en kulturmiljöutredning.
- Klass 1-områden kan föregås av utökad bygglovsplikt.
- Inom både klass 1- och klass 2-områden ska *Bygga varsamt* och *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun* beaktas vid bygglovshandläggning.
- Krav ska ställas på ny bebyggelse i båda klasserna vad gäller landskapsbild, bebyggelsestruktur, bebyggelsetradition och färg och form i proportion till områdets kulturvärden.

3.2.1.5 Områden tillhörande klass 2

Följande 37 områden tillhör klass 2. Samtliga områden finns beskrivna i *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun.*

1. **Kvarna –** Området innehar höga värden och har ett visst skydd tack vare fornlämningar som finns på platsen. Intresset av att bebygga området är lågt. Platsen består av en liten kvarnmiljö med byggnader invid ett litet slingrande vattensystem.

2. **Hagen och Sälje –** Blandad bebyggelse i byar med både äldre och nyare bebyggelse samt åkermark. I dessa områden är det angeläget att bygga i enlighet med landskapsbilden. Stora delar är föreslagna som bevarandeområden för öppen mark.

3. **Sandviken –** I området reder hårt bebyggelsetryck för fritidsbebyggelse. Området innehåller viss andel äldre bebyggelse.

4. **Södra Tansbodarna –** Här finns gammal bebyggelse. Här är också hårt bebyggelsetryck för fritidshus. Framför allt längs med stranden och nära fäboden. Det finns fornlämningar i form av bland annat gamla husgrunder. Det är angeläget att bevara de kulturhistoriska byggnader som finns kvar. I dagsläget krävs tillstånd från länsstyrelsen för att få bygga hus på området.

5. **Säl –** Området är ett stort fäbodställe där delar är skyddade. Inga OB (områdesbestämmelser).

6. **Moje –** Områdets nordvästra delar innehåller äldre bebyggelse. Den norra delen är blandad bebyggelse från 1950-talet. Stora nya hus dominerar bybilden. I söder ligger Moje by och Gatugårdarna där äldre bebyggelse blandas med och ny. Här har man byggt hänsynsfullt. Fortsatt nybyggnation bör ske på liknande sätt.

7. **Gagnef –** Vid Prostdammen och i Kyrkbyn finns blandad bebyggelse där somliga är av kulturhistoriskt värde såsom hembygdsgården. Här finns även en flottbro som fortfarande är i bruk.

8. **Gräv –** Den norra delen av Gräv innehåller en hel del ny bebyggelse. Det råder inget stort bebyggelsetryck. Det är framför allt de äldre gårdarna som är av kulturhistoriskt intresse och värda att bevara.

9. **Gråda och Gärda –** Här finns ett öppet odlingslandskap som hävdas, vilket innebär att det finns höga landskapsvärden. Gråda och Gärda är små byar belägna på höjder i odlingslandskapet. Byarna innehåller äldre bebyggelse, men det finns även några nybyggda villor. Områdena är av lokalt intresse.

10. **Nedre Tjärna –** Området är en radby. Här blandas äldre bebyggelse med stora sekelskifteshus. Här bör inte tillkomma ny bebyggelse i modern stil såsom exempelvis pulpettak.

11. **Gagnefsbyn –** Byn är en mindre by med välbevarad bebyggelse med lokalt intresse. Byn består av timrade byggnader, månghussystem.

12. **Djurmo –** Området är ursprungligen tre olika byar och finns i byklungor längs med Djurmovägen. Området innehåller blandad ny och äldre bebyggelse. De äldre husen ligger i huvudsak längs med vägen.

13. **Byggatu i Sifferbo –** Välbevarad och ålderdomlig bykärna med tät bebyggelse längs med vägen. Området är av lokalt intresse.

14. **Arvslindan –** Området är en klungby av lokalt intresse som ligger mellan skogen och det öppna odlingslandskapet vid Dalälven. Byn innehåller många välbevarade kringbyggda gårdar med månghussystem.

15. **Bastuberget –** Området är en liten finnmarksby på en höjd med vidsträckt utsikt. Byn innehåller endast fyra gårdar.

16. **Risholen –** Området är en holby som ligger på en höjd mellan skog och öppet odlingslandskap. Runt gårdarna slingrar sig byvägar. Området är av lokalt intresse.

17. **Flen –** Området är en gammal finnmarksby som består av spridda gårdar. Mitt i byn ligger en välbevarad gammal skolbyggnad från 1800-talet. Nio personer bor i området. Området är av lokalt intresse.

18. **Gimbodarna –** Området är ett litet genuint fäbodställe med omålade välbevarade byggnader. Området är lokalt intresse.

19. **Grådbodarna –** Området utgörs av ett fäbodställe beläget i en brant kuperad sluttning norr om Mockfjärd. Området är av lokalt intresse.

20. **Gästgivarbodarna** – Området utgörs av en fäbodmiljö av lokalt intresse där fäbodkaraktären till största delen är bevarad.

21. **Hovänget –** Området utgörs av en liten by med endast fyra gårdar placerade utmed älven. Området är av lokalt intresse och viktigt för bevarandet av landskapsbilden.

22. **Jan Olars fäbod –** Området är ett välbehållet fäbodställe med stort kulturvärde och av lokalt intresse.

23. **Kläberget** – Området är en fäbodmiljö beläget vid Björbo längst upp i nordväst. Området är av lokalt intresse och värdefullt för den biologiska mångfalden då det finns en fjärilsart på området som endast finns här och på ett annat ställe. I området finns i dag möjligheter till att hyra en stuga via Airbnb.

24. **Lissforsen i Dala-Floda –** Området utgörs av en gammal kvarnmiljö med stenvalvsbro, såg och kraftstation lokaliserat vid kanotklubben. Området är av lokalt intresse.

25. **Lövsjön –** Området utgörs av en gammal välbevarad bruksmiljö som innefattar en herrgård. Hyttlämningar från bruket finns bevarade. Området är av lokalt intresse då det är ett bra exempel på hur ett mindre dalabruk från början av 1800-talet kunde se ut. I dag finns fritidsbebyggelse här.

26. **Mosselbodarna –** Området är ett stort fäbodområde med gles bebyggelse utanför Mossel. Området är av lokalt intresse.

27. **Mörtbodarna –** Området är ett fäbodställe vid Gimmen. Bebyggelsen består av ungefär 30 byggnader utredda längs med en fäbodgata. Området är av lokalt intresse.

28. **Prästbodarna –** Området är ett fäbodställe högt upp på krönet av ett berg. På området finns skidspår och en raststuga, vilket har gjort området till ett populärt vandrings- och utflyktsmål.

29. **Salå station –** Området utgörs av en stationsmiljö som innefattar stationshus, gammal perrong och banvall. Järnvägen som byggdes 1904 är borttagen. Stationshuset används i dag som fritidshus.

30. **Stockgropen –** Området är en välbevarad ålderdomlig fäbod av lokalt intresse. Området ligger delvis utanför kommunen.

31. **Svensbodarna –** Området utgörs av fäbodmiljö på en bergsluttning med vacker utsikt. Området är av lokalt intresse.

32. **Trollebo –** Området består av en enda gård som är en före detta skogsarbetarförläggning. Gården utgör lokalt intresse på grund av sin unika karaktär.

33. **Vålberget –** Området är ett fäbodställe beläget på sluttningen av ett berg vilket ger vidsträckt utsikt. Området ligger i anslutning till Wåhlsteds gård och är av lokalt intresse. Området är beläget nära Dala-Floda samt naturreservat.

34. **Vålsveden –** Här finns endast ett ensamt torp med uthus omgivna av gärdesgårdar. Torpet är välbevarat och har kulturhistoriskt värde. Torpet är av lokalt intresse.

35. **Väckarbodarna –** Området utgörs av långsträckt fäbodmiljö beläget vid Bäsna. Två bäckar rinner genom området. I norra delen finns några enstaka fritidsboenden.

36. **Åsfallet –** Här finns ett ensamt välbevarat torp i Floda finnmark bestående av tre mindre byggnader. Torpet är av lokalt intresse.

37. **Tyrsbergens fäbod –** På Tyrsberget finns flera helt intakta fäbodgårdar med välhävdade slåttermarker. Fäboden är förhållandevis öppen och det är mycket begränsat med rena fritidshus.

Vissa områden som ingår i skriften *Kulturmiljöer i Gagnefs kommu*n ingår inte i klass 2 eftersom de redan är planlagda eller skyddade på annat vis.

3.2.1.6 Generella rekommendationer för klass 2

- Bebyggelse som följer områdets byggnadstradition bör tillåtas i utvecklingsområden, så kallade Bh-områden.
- Bedömning ska göras i det enskilda fallet. Bedömningarna görs utifrån byggnadstradition och landskapsbild. Läs mer i avsnitt 3.2.2.3 hur bygglov ska hanteras.
- Klass 2 och andra områden beskrivna som Lokalt intresse i *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun* hänvisas till lagkraven i PBL kapitel 2 att utreda värden före bebyggelse tillåts.
- Inom både klass 1- och klass 2-områden ska *Bygga varsamt* och *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun* beaktas vid bygglovshandläggning.
- Krav ska ställas på ny bebyggelse i båda klasserna vad gäller landskapsbild, bebyggelsestruktur, bebyggelsetradition och färg och form i proportion till områdets kulturvärden.

Vidare arbete

Kommunen bör arbeta vidare med frågan om kulturmiljö i ett uppdaterat kulturmiljöprogram samt tillse att publikationen *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun* blir tillgänglig för allmänheten genom att digitalisera denna. Detta eftersom det är den enda kulturmiljöskrift som finns i Gagnefs kommun. Inför tätortsfördjupningarna kan även mindre områden behöva utredas genom en kulturmiljöanalys för att säkerställa att områdets kulturvärden tas tillvara.

3.2.2 Bebyggelse

ÖP 2040 ska vara grunden för de tätortsfördjupningar och LIS-plan som tas fram i nästa steg. Nedan följer en tabell hur plankartorna ska indelas i olika användningsområden i FÖPar och LIS-plan. Bokstäverna är samma som de som gäller för detaljplanering för att öka synkroniseringen mellan de olika planeringsnivåerna. Bebyggelsen som föreslås bör innefatta allting från mindre fritidshusområden till stora industrikomplex. Det ska finnas ett tydligt uttalat syfte att utse både områden för utveckling och områden för bevarande.

Tabell 1. Beskrivning och teckenförklaring av olika områden som tillhör utvecklings- respektive bevarandeområden.

	Beteckning	Betydelse	Beskrivning
	h	Hänsyn	Krävs för att tillräckligt ta hänsyn till värden. Det kan handla om antingen en eller flera: kulturmiljö, naturmiljö och friluftslivet.
	f	Förtätning	Med förtätning menas att växa inåt, dvs förtäta inom befintliga områden.
Utvecklings-områden	B (h, f)	Bostäder	Alla typer och olika upplåtelseformer av bostäder.
	C	Centrum	Skola, service, handel, kontor med mera (ej bostäder eller industri).
	J	Industri	All verksamhet eller företagande som kan vara störande för omgivningen.
	Z (h)	Ej störande verksamhet	All verksamhet eller förtagande som inte är störande för omgivningen.
	S, I	Skola och Idrott	All typ av skolverksamhet och/eller idrottsområden.
	-	Potentiellt LIS-område	Se tillägg till ÖP 2040 (TÖP) LIS-plan (landsbygdsutveckling i strandnära lägen).
	T	Trafiksituation	Identifierad trafiksituation som behöver ses över gällande trafiksäkerhet, tillgänglighet eller nybyggnation.
	N1	Tätortsnära skog, park	Tillgängligt naturområde inom tätortsgräns, ofta skolskog, men kan även innefatta exempelvis strandpromenad.
Bevarande-områden	N2	Naturmiljö och/eller friluftsliv (även vatten)	Större områden som har betydelse för naturmiljö, rekreation och friluftsliv.
	L/N2	Öppen mark/ natur & friluftsliv	Större sammanhängande område med kvaliteter för natur, kultur, landskaps-bild och rekreation.
	L	Öppen mark	Öppen mark inom tätortsgränsen som är betydelsefull för närproducerad mat eller rationellt jordbruk.

För att hela kommunen ska fortsätta leva föreslås planlagd bebyggelse i alla kommunens större tätorter. Områden som benämns N1, N2 och L/N2 ingår även i grönstrukturkartan avsnitt 3.2.3.

3.2.2.1 Bostadsutveckling

Gagnefs kommun är en landsbygdskommun med flera tätorter längs med de större kommunikationsstråken och älvarna. Mindre byar finns i det i huvudsak öppna landskapet i nära anslutning till tätorterna. Ett mindre antal byar finns även i skogslandskapet utanför älvdalgången där oftast koncentrerad till skogssjöarna.



Karakteristiskt för Gagnef är de många byarna. Dessa kan, efter bebyggelsernas placering i landskapet, indelas i olika bytyper. En klart urskiljbar bytyp är radbyn, som i sin rena form består av en rad gårdar efter en bygata. Byn blir långsträckt och ligger oftast i gränsen mellan det öppna odlingslandskapet och den slutna skogsmarken. Bytypen är även vanlig på åsryggar. En annan bytyp är klungbyn, som kan ha olika lägen i landskapet. Byn präglas av en tät klunga gårdar ofta med bygatusystem och ett bytorg någonstans i mitten. Ett särfall av klungbyn är Holbyn där byklasen är samlad på en stor åkerholme eller kulle i odlingslandskapet.

Gagnefs kommun har stor andel småhus jämfört med landets övriga kommuner. Av de lägenheter som finns i flerbostadshus förvaltas största delen av Gagnefsbostäder AB. De flesta småhusen ägs av de boende, men i några småhusgrupper har bildats bostadsrättsföreningar. Det är viktigt att nya bostäder utformas med hänsyn till befintlig bebyggelse.

Fritidsbebyggelsen är koncentrerad till de större sjöarna (Bästen-Flosjön-Gimmen-Närsen-Tansen) samt till de många fäbodmiljöerna. Dessutom finns flera fritidshus i de mindre byarna. Många av dessa miljöer är kulturhistoriskt intressanta, varför både bebyggelse och komplementbyggande ska göras med stora hänsynstaganden till den äldre bebyggelsen. I byarna, där det finns tillgång till vatten och avlopp, pågår med kommunens gillande en övergång från fritidsboende till permanentboende. Med hänsyn till bland annat skogsbrukets intressen vill kommunen motverka spridd fritidsbebyggelse.

Sammanhållen bebyggelse
Det finns en definition på ”sammanhållen bebyggelse” i plan- och bygglagen, PBL. ”Sammanhållen bebyggelse” är bebyggelse på tomter som gränsar till varandra eller skiljs åt endast av en väg, gata eller parkmark.

En bebyggelse är en ”sammanhållen bebyggelse” om samtliga nedanstående kriterier är uppfyllda:
- Bebyggelsen ska bestå av minst tre byggnader
- Byggnaderna ska vara placerade på minst två tomter
- Tomterna ska gränsa till varandra eller skiljas åt endast av en väg, gata eller parkmark

Utanför samlad bebyggelse får mindre tillbyggnader till en- och tvåbostadshus ske utan bygglov. Dessutom får komplementbyggnader (uthus, garage, gäststugor) till en- och tvåbostadshus uppföras utan bygglov.

Särskild hänsyn
I de kommande tätortsfördjupningarna kommer det att finnas utvecklingsområden för bostäder där särskild hänsyn behöver tas till platsens kultur-, natur-, och/eller rekreationsvärden. Dessa områden ska kallas ”Bh-områden” och kommer att föreslås i flera av kommunens tätorter. Bh-områden bör också föreslås i närhet till platser med höga kulturvärden. Särskild hänsyn behöver tas till bland annat:
- Landskapsbild
- Bebyggelsestruktur
- Bebyggelsetradition

I dag finns flertalet hustillverkare där man snabbt och enkelt kan beställa ett nyckelfärdigt hus. Detta kan ofta resultera i stridigheter med byggnadstradition samt landskapsbild inom vissa områden. Kulturmiljöerna är oftast oplanerade och har därför begränsat lagstöd. Således är kulturmiljöområdena sårbara för förändring.

3.2.2.2 Hantering av planläggning

En översiktsplan är en icke juridiskt bindande plan som används för tolkning av den politiska visionen för användningen av kommunens mark och vatten. En detaljplan medför en rätt att bygga i enlighet med detaljplanen som kallas ”genomförandetid” och är mellan fem och tio år. Efter att genomförandetiden gått ut fortsätter planen att gälla på samma sätt som innan med den skillnaden att planen då kan ersättas, ändras eller upphävas utan att berörda kan ställa ersättningsanspråk för förlorade rättigheter.

För att säkerställa en god mark- och planberedskap ska nya utvecklingsområden identifieras i samtliga av kommunens större tätorter. Samtliga utvecklingsområden ska föregås av planläggning med erforderliga utredningar för att göra avvägningar kring lokaliseringars lämplighet.

Under arbetet med detaljplanen tar kommunen ställning till allmänna intressen enligt andra kapitlet i plan- och bygglagen samt till hushållningsbestämmelserna i tredje och fjärde kapitlen i miljöbalken. Vid mindre exploatering på max tre fastigheter som inte har prövats i detaljplanen kan lämplighetsbedömning göras i bygglovsprövningen. Det gäller till exempel både när det ska byggas nytt och när bebyggelse ska förändras eller bevaras. Detaljplanen ska redovisa allmänna platser, kvartersmark och vattenområden och var gränserna för dessa går.

Enligt de politiska strategiska vägvalen ska förtätning av befintlig bebyggelse ske i första hand. Med förtätning möjliggörs flertalet vinster miljömässigt, socialt och ekonomiskt. Genom att exploatera i direkt anslutning till befintlig infrastruktur och göra flexibla detaljplaner som möjliggör ändrade markanvändningar kommer hållbarhet att uppnås.

Förtätning är dock inte alltid enkelt. Exempelvis när det ska förtätas i direkt anslutning till- eller inom en bymiljö. I de fallen är det särskilt angeläget att ta hänsyn till de befintliga förhållandena. Stora ingrepp i en känslig miljö kan resultera i att kulturvärden går förlorade. Det är då planläggningsverktyget är extra viktigt då planbestämmelser kan reglera byggnation så att byggandet gestaltas i enlighet med områdets byggnadstradition och harmonierar med landskapsbilden. Vid planläggning och exploatering i bymiljöer ska även delar av det befintliga området innefattas, för att på så sätt utöka skyddet av kulturvärdena.

Exempel på utredningar vid planläggning av ny bebyggelse och ny infrastruktur natur- och kulturmiljövärden, miljö- och riskfaktorer, geoteknik och landskapsbild med mera. Nedan följer några mer detaljerade exempel på utredningar som kan behövas göras.

- I dag finns det miljökvalitetsnormer för utomhusluft, vattenförekomster samt omgivningsbuller. I arbetet med detaljplanen finns förut-

sättningar att förutse på vilka platser och situationer som exempelvis värden för vattenkvaliteten och bullernivåer riskerar att överskridas. Den fysiska planeringen är ett viktigt verktyg för att bidra till att normerna kan klaras.

- Vid planläggning kan en behovsanalys göras för att fånga upp synpunkter och idéer gällande trygghet, jämställdhet och barnperspektiv i planeringen. Genom att intervjua en målgrupp fås en insyn i vad som exempelvis upplevs som tryggt eller otryggt. Med kunskapen från målgruppen kan ett mer jämställt och tryggt fysiskt rum planeras exempelvis med hjälp av belysning och åtgärder i grönstruktur med mera, där obehag annars kan upplevas.
- Rekommenderade vägar för farligt gods går i kommunen och i resten av Dalarna rakt genom tätbebyggda områden och tätorternas centrala delar där det är nära till bostäder och offentliga lokaler. Även järnvägen går rakt genom tätorterna Djurmo, Djurås och Gagnef. Vid exploatering inom skyddsavstånd för farligt gods måste en särskild riskanalys göras. Platsspecifika förutsättningar såsom nivåskillnader, barriärer, hastigheter eller mängder av farligt gods påverkar risknivån och behovet av skyddsavstånd.
- Det är viktigt i arbetet med en detaljplan på jordbruksmark eller i närheten av jordbruksmark att identifiera andra aktuella aspekter. Det kan röra sig om biotopskyddade områden såsom stenmurar, småvatten och alléer eller fornlämningar. Kommunen måste visa att detaljplanen är genomförbar även i förhållande till de krav som ställs i annan lagstiftning. Vad gäller ianspråktagande av jordbruksmark för planläggning för bostadsbebyggelse har Mark- och miljööverdomstolen i flera fall bedömt att kommunen inte visat att det inte finns annan mark att ta i anspråk för att tillgodose behovet av bostäder.

› Läs mer i kapitel 1.3.7

I plan- och bygglagen ställs krav på att kommunfullmäktige tar fram en planeringsstrategi varje mandatperiod. I planeringsstrategin ska kommunen fokusera på de strategiska frågor som satts som mål för den fysiska miljön. Därmed kommer Gagnefs kommuns planstrategi vara ett verktyg för att följa upp planeringen som gjorts mot översiktsplanen. Med planstrategin kan det avgöras om det har skett förändringar av betydelse för översiktsplanens aktualitet.

3.2.2.3 Hantering av bygglov

Kulturmiljöer är särskilt känsliga för exploatering. Det är därför särskilt angeläget att hänsyn tas vid nybebyggelse. Stora ingrepp i en känslig miljö kan resultera i att hela kulturvärden går förlorade. Det är viktigt att tillräcklig hänsyn tas till områdets byggnadstradition och landskapsbild för att bevara den värdefulla kulturmiljön.

Det är inom bygglovshanteringen som dessa frågor enklast och mest frekvent hanteras. Vägledning för historisk byggnation och tradition för Gagnefs kommun finns dokumenterad i *Kulturmiljöer i Gagnefs kommun* samt *Bygga varsamt.* Frågan bör även hanteras närmare inom kommande kulturmiljöprogram. Viktigt att lyfta är att bygglovsbefriade åtgärder gäller inte inom områden som är utpekad som särskilt värdefulla.

Planförslaget för ÖP 2040 anger stora områden där bevarande av värden är det främsta syftet. Det gäller grönstruktur och friluftsliv men tätortsfördjupningarna ska också utse områden för bevarande. Det gäller då bevarande av öppen mark (L), naturvärden (N2), rekreation (N2) och även i vissa fall tätortsnära skog (N1). Trots syftet med bevarande måste enstaka exploateringar vara möjliga i området under förutsättning att de inte strider mot bevarandesyftet. Utökningar av redan exploaterade fastigheter inom N2, L/N2 och L områden i form av ny- eller tillbyggnad måste också vara möjliga med samma premisser. I inkomna ansökningar om förhandsbesked och bygglov samt anmälningspliktiga åtgärder inom nämnda områden ska syftet med alla bevarandeområden beaktas under handläggningen.

3.2.2.4 Övergripande bostadsförsörjningsstrategi

Bostäder är en viktig tillväxtfaktor där brist på bostäder kan hämma utvecklingen. Kommunens befolkning utgörs av ensamstående, familjer med eller utan barn samt en ökande andel äldre med behov av särskilda boenden. Dessa riktlinjer behövs för att kunna erbjuda befintliga och presumtiva invånare goda bostäder. Goda boendemiljöer leder också till att kommunen blir attraktiv som bostadsort. Boendeplaneringen är därför en strategiskt viktig fråga för kommunen.

De verktyg som kommunen har tillgång till i det bostadspolitiska arbetet är

- God planberedskap i form av en aktuell kommuntäckande översiktsplan, fördjupade översiktsplaner och detaljplaner.
- Aktiv markpolitik genom förvärv av mark och markanvisningar.
- Upprättande av exploateringsavtal för genomförande av detaljplaner på privat mark.
- Kunskap och information om bostadsmarknaden och befolkningen.
- Riktlinjer för bostadsförsörjningen.
- Erbjuda bostadskö.
- Bostadsanpassningsåtgärder och erbjudande om hemtjänst.

Utdrag ur Bostadsförsörjningsprogram 2017–2025:
Gagnef är en attraktiv kommun för boende, företagande och besökare. Genom engagemang och kreativitet skapar vi samhället tillsammans.

Vi ska bli fler!

Gagnef har många attraktiva boendemiljöer. Här finns närhet till natur, vatten, vackra vyer, kulturhistoriskt värdefulla miljöer, service och kollektivtrafik. För att möta efterfrågan på byggbar mark ska kommunen erbjuda tomter i olika lägen och storlekar.

Vi arbetar vidare med att öka bostadsbyggandet för att möjliggöra för fler människor att bo och leva i Gagnef. Kommunen ska också öka sin attraktivitet genom att utveckla offentliga möten såväl gestaltningsmässigt som ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Mål och riktlinjer antagna av kommunstyrelsen för bostadsförsörjningen i Gagnefs kommun

- *Det ska finnas detaljplanerad mark som medger ett varierat utbud av bostäder för i kommunens samtliga större tätorter (Bäsna, Sifferbo, Djurmo, Djurås, Mockfjärd, Dala-Floda och Björbo). En variation av bostäder med olika hustyper, upplåtelse-former och lägenhetsstorlekar ska eftersträvas. Samtidigt ska behovet av lokaler för förskola, skola, vård, omsorg och socialt boenden beaktas och samtidigt stärka nya bostadsområden.*
- *God arkitektur som tar till vara kommunens attraktiva bymiljöer men också ger utrymme för innovation, modernitet och individualism ska främjas. Genom kvalité, hållbarhet och nytänkande i boendeformer och gestaltning kan människor inspireras att välja Gagnef som bostadsort.*
- *Kommunen ska skapa förutsättningar för ett bostadsbyggande som svarar mot målsättningen att öka invånarantalet.*
- *Nyproduktion av flerbostadshus i centrala och attraktiva lägen i kommunens samtliga större tätorter ska främjas. Förtätning ska i första hand ske i närhet av service i form av livsmedelsbutik och hållplatser med direktbussar eller resecentra. Detta ger förutsättningar för flyttkedjor och frigör småhus.*
- *Under åren 2017-2025 ska det byggas 120 nya lägenheter i flerbostadshus, varav 50 procent ska vara utgöras av smålägenheter.*
- *Kommunen har drygt 100 lediga tomter för byggandet av enbostadshus. På sikt ska nya tomter i attraktiva lägen skapas för ytterligare enbostadshus. Detta förutsätter att en ny översiktsplan finns framtagen.*
- *Behovet av bostäder för äldre i form av trygghetsboende, vård och omsorgsboende samt boenden för personer med funktionsnedsättningar eller särskild social problematik ska tillgodoses.*
- *Kommunen ska verka för god integration och vara aktiva i samarbetet med Migrationsverket för att ordna olika former av boenden för nyanlända.*
- *Möjligheter till bra boenden och bostadsbyggande i attraktiva bymiljöer och tätorter ska marknadsföras.*
- *Nyproduktion av bostäder ska stimuleras genom att ge en god service till byggherrar som är intresserade av att bygga nya bostäder i Gagnef.*
- *Olika alternativa huvudmannaformer bör också prövas för projektering, byggande, förvaltning och upplåtelse av bostäder.*
- *Gagnefsbostäder AB ska bygga nya flerbostadshus om marknadsanalyser visar att det finns en affärsmässighet i detta.*
- *Delar av GBAB:s bestånd bör avyttras för att därigenom uppnå att det etableras större fastighetsägare i kommunen som åtar sig att bygga nytt. Därigenom ges GBAB nya förutsättningar för att bygga nya bostäder.*

Bostadsplanering för Gagnef godkändes av kommunstyrelsen 2017 och gäller till 2025. Som underlag för framtagandet av riktlinjerna har två underlagsrapporter tagits fram.

Del 1, planeringsunderlag 2017–2025 är ett försök att i ord och siffror redogöra för bostadsmarknadsläget i Gagnefs kommun och framtida möjliga behov. I del 2, ledig detaljplanerad mark och framtida projekt för bostadsbyggande 2017-2025, redovisas kommunens planberedskap för byggandet av nya bostäder och tänkbara utvecklingsområden.

Vidare arbete med fördjupningar för 8 tätorter kommer leda till att nya områden tillkommer och andra tas bort, då förutsättningar och läget på bostadsmarknaden förändrats från 2015. Dessa verktyg och mål i bostadsplaneringen ska följas upp och revideras mot Gagnefs kommuns planeringsstrategi varje mandatperiod.

3.2.2.5 Kommunens mål och rekommendationer för bebyggelse

- Kommunen ska verka för en blandning av bostäder och upplåtelseformer.
- Utanför sammanhållen bebyggelse får tillbyggnad av en- och tvåbostadshus ske med max 50 procent av bostadsbyggnadens byggnadsarea, dock max 50m^2. Komplementbyggnad får uppföras utan bygglov och utan storleksbegränsning, den får dock inte dominera i området. Den som vill bygga uppmanas att kontakta miljö- och byggförvaltningen för rådgivning och bedömning.
- Olika typer av bebyggelse ska föreslås i alla kommunens större tätorter i tätortsfördjupningarna.
- Tätortsfördjupningarna för Gagnefs åtta större tätorter ska utgå från en avvägning mellan bevarande av olika värden eller exploatering av samma geografiska område. De ska även ta avstamp i de politiska strategiska vägvalen. Planförslagen ska ange områden för bostäder, icke- störande verksamheter, centrum, skola/idrott, tätortsnära skog/park, öppen mark, natur- och friluftslivsområden och på de platser det är lämpligt även industri. Trafiksituationer ska också redovisas i planförslagen.
- Kommunens bymiljöer ska ha möjlighet att växa försiktigt enligt den bebyggelsestruktur som gäller på den platsen till exempel radby eller klungby. Särskild hänsyn kan behöva tas om det är ett område med stora bevarandevärden.
- Gagnefs kommun anammar de nationella målen om gestaltad livsmiljö genom bland annat att vara en förebild för god gestaltning, inte låta hållbarhet och kvalitet underställas kortsiktiga ekonomiska vinster samt att miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla. Vidare arbete med frågan om gestaltad livsmiljö sker i ett arkitekturprogram eller dylikt.

3.2.3 Naturmiljö och friluftsliv

Ställningstaganden och rekommendationer som beskrivs i ÖP 2040 är endast översiktliga. Förtydliganden kommer att ske när en grönstrukturplan tas fram. För mer information om vidare arbete se avsnitt 3.2.3.7.

3.2.3.1 Inledning

Gagnefs kommun saknar i dag en grönstrukturplan eller dylikt för kommunen. Inom ramen för processen med ÖP 2040 har rekommendationer med tillhörande karta tagits fram för att påbörja kommunens arbete med en framtida grön infrastrukturplan. Målet var att göra en karta som pekar ut områden med höga naturvärden och koppla ihop det med friluftslivets intressen. Generella rekommendationer formulerades för utpekade naturvärden och friluftslivsvärden i kommunen. Det är strukturer, sammanhang och samband, inte enskilda detaljer, som är centralt i arbetet med att ta fram rekommendationer.



3.2.3.2 Grönstruktur

Med **grön infrastruktur** menas följande (definition från Eskilstuna kommun): ”I det kommuntäckande perspektivet, som också till stor del är identiskt med skalan landsbygden, är grön infrastruktur ett begrepp som beskriver grönstrukturens förbindelseleder och kärnområden, både för arter och för människor som rör sig i landskapet.”

Grönstruktur kan även ha en viktig funktion för att motverka och förebygga klimatrisker som erosion och skred. Väl planerade och placerade grönstrukturområden kan till exempel möjliggöra lokalt omhändertagande av dagvatten som dagvattenfördröjning, ökad infiltration och därigenom minska översvämningsrisk vid skyfall. Vegetation i grönstrukturer kan även medverka till att ökad markstabilitet i utsatta områden.

Med **friluftsliv** menas följande (definition från Naturvårdsverkets förordning SFS 2010:2008): ”Friluftsliv är vistelse utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelse utan krav på tävling. Grundläggande för friluftslivet är att det finns natur att vara i, det vill säga tillgång till natur. Att naturen är tillgänglig på olika sätt är också en förutsättning och där är allemansrätten en grundförutsättning.”

På nästa sida visas en kommuntäckande karta över kommunens grönstruktur samt friluftsliv. Streckat mörkgrönt och ljusgrönt område omfattas av utvecklingsområde för tätortsnära skog/park respektive naturmiljö och friluftsliv. Skyddade områden motsvaras av heltäckande grön färg och pågående naturreservatsbildning av ljusgrön färg. Samtliga av kommunens Natura 2000 områden är också skyddade som naturreservat. Nyckelbiotoper visas som heltäckande mörkgröna områden som med sina höga naturvärden har en mycket stor betydelse för skogens växter och djur men inte är skyddade i lag.

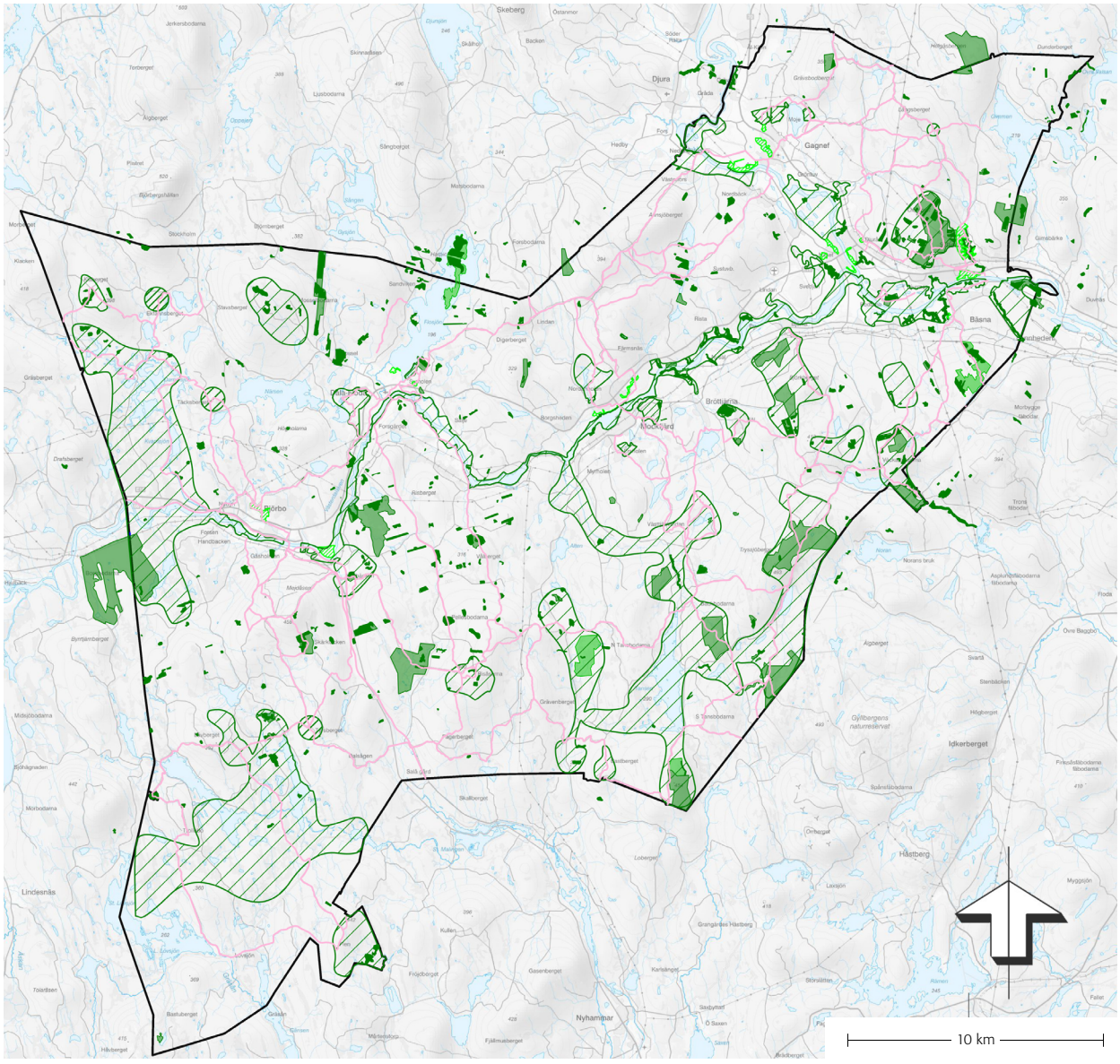
3.2.3.3 Värdet av biologisk mångfald och grönstruktur

Gagnefs kommun präglas av älvarna och landskapet runt dessa. Här finns naturvärdena ofta i och intill vattenmiljöerna: älvslänter, lövskogsraviner, forsar, lokor med mera. Speciellt för kommunen är älvlandskapet längs Badelundaåsen vid Österdalälven där geologin gett förutsättningar för ett mycket speciellt landskap med småsjöar (lokor), sänkor och våtmarker omväxlande med öppen jordbruksmark och lövskogspartier. I anslutning till isälvsavlagringar kan det skapas fina insektsmiljöer där det förekommer slitage. Dessa miljöer bör identifieras i kommande arbete med grön infrastruktur.

Antagandehandling grönstrukturområden

- Utvecklingsområde för tätortsnära skog/park N1
- Bevarandeområden för naturvård och friluftsliv N2
- Skyddade områden (naturreservat, Natura 2000, biotopskyddsområden, naturvårdsavtal)
- Pågående naturreservatsbildning
- Nyckelbiotoper
- Kommungräns
- Vandringsled

Bild: Karta som visar befintliga naturreservat, pågående naturreservatsbildningar, utvecklingsområden med tätortsnära grönstruktur samt till grönstruktur.



Bortanför älvlandskapet tar skogen vid. Det finns många gamla fäbodmiljöer i skogslandskapet med höga natur- och kulturvärden. Stigarna som går från byarna till fäbodarna sköts och nyttjas i stor utsträckning fortfarande och har stor betydelse för friluftslivet. I kommunen finns också många sjöar, vattendrag och våtmarker.

Liksom på många andra håll sker förlust och fragmentering av livsmiljöer. Det får negativa effekter på biologisk mångfald och ekosystemtjänster, och minskar därmed potentialen att bidra till politiska mål inom i stort sett alla samhällssektorer. Det kommer att krävas tydliga insatser för att motverka ytterligare förluster av biologisk mångfald och ekosystemfunktioner. Skyddade områden och andra naturvårdsåtgärder bromsar delvis förlusten. Totalt sett sker dock, med få undantag, en successiv habitatförlust och utarmning av förutsättningarna för grön infrastruktur genom pågående exploateringar och ensartade brukningsformer (utdrag ur Naturvårdsverkets riktlinjer för grön infrastruktur, 2015).

3.2.3.4 Områdesindelning

- Älvlandskap i skogsbygd (Västerdalälven)
- Älvlandskap i odlingsbygd (Österdalälven och en del av Västerdalälven)
- Fäbodmiljöer (Kläberget, Mosselbodarna, Säljebodarna/Källbäcken, Lövberget, Flen, Risåsarna, Bastberget, Säl)
- Barrskogsområden (övriga, cirka 15)

3.2.3.5 Rekommendationer för naturvärden

En sammanvägd bedömning har gjorts utifrån flera olika informationskällor, enligt beskrivning i avsnitt 2.3.3. Gagnefs kommun har då gjort bedömningen att det inte finns skäl att ha med vissa källor, exempelvis hela värdetrakterna för skog. Denna bedömning är i detta läge översiktligt gjord. När grönstrukturplanen tas fram finns det skäl att se över avgränsningarna.

För alla områden gäller att exploatering skadar värdena, men att en bedömning får göras i det enskilda fallet utifrån de värden som finns.

Ytterst gäller lagar och regler, till exempel miljöbalken och skogsvårdslagen.

Rekommendationer för respektive område
För älvlandskapen gäller oftast rekommendationer utifrån att det finns lövskog respektive barrskog, lokor och betes- och slåttermarker.

För fäbodmiljöerna gäller oftast rekommendation utifrån att det finns lövskog och/eller betes- och slåttermarker.

För barrskogsområdena gäller oftast rekommendationer utifrån att det finns barrskog, sjöar, vattendrag och våtmarker.

Lövskog (raviner, älvslänter, lövskogar vid fäbodar etcetera)
Lövskog finns främst där odlingslandskapet har vuxit igen eller där barrskogen har svårt att få fäste på grund av störningar. Vid vattendrag i odlingslandskapet finns ofta lövskog, till exempel i älvslänter och raviner. Lövskogar har ofta en hög biologisk mångfald med många insekter, fåglar,

örter med mera. Störst värde har äldre lövträd och död ved men även yngre lövskog har värden för fågellivet etcetera. Ett problem vid slänter är att de används för tippning av trädgårdsavfall varifrån invasiva arter kan sprida sig. Avfall får inte spridas i naturen och det gäller även trädgårdsavfall.

- Spara lövträd, särskilt grova träd och död ved.
- Gran bör avverkas.
- Områden med låga värden knutna till lövträden kan överföras till exempelvis öppen betesmark.
- Förhindra tippning av trädgårdsavfall genom information och tillsyn.

Betes- och slåttermarker

Odlingslandskapet i kommunen finns främst längs älvdalarnas bördiga stråk. Vid fäbodarna finns ibland mycket värdefulla natur- och kulturmiljöer. Generellt så är det naturliga, ej plöjda, betes- och slåttermarker som har de högsta naturvärdena i odlingslandskapet.

- Traditionell skötsel med bete och/eller slåtter.
- Spara varierande träd- och buskskikt med äldre träd.
- Röja sly och hålla öppet.

Lokor/småsjöar i odlingslandskap

Vid senaste istidens avsmältning blev ibland stora isblock kvar inbäddade i sediment. När dessa senare smälte så bildades gropar som ibland vattenfylldes. Sådana dödisgropar finns det ovanligt många av i kommunen i ett stråk längs Badelundaåsen/Österdalälven. Det sker en naturlig igenväxning av dessa lokor som påskyndas av näringstillförsel från omgivningen, till exempel genom avrinning från jordbruksmark. De kan även vara påverkade av tidigare utdikningsförsök eller avlopp.

Flera av lokorna är populära badsjöar. Den höga näringsnivån gör att det finns en risk för algblomningar. Ett problem vid slänter där det bor folk är att de används för tippning av trädgårdsavfall varifrån invasiva arter kan sprida sig. Avfall får inte spridas i naturen och det gäller även trädgårdsavfall.

- Sträva efter att minimera tillförsel av näringsämnen, till exempel genom obrukad zon närmast lokan.
- Stor restriktivitet bör gälla för exploateringar intill lokor. Inför eventuell exploatering bör risk för näringstillförsel och annan skada utredas.
- Förhindra tippning av trädgårdsavfall genom information och tillsyn.

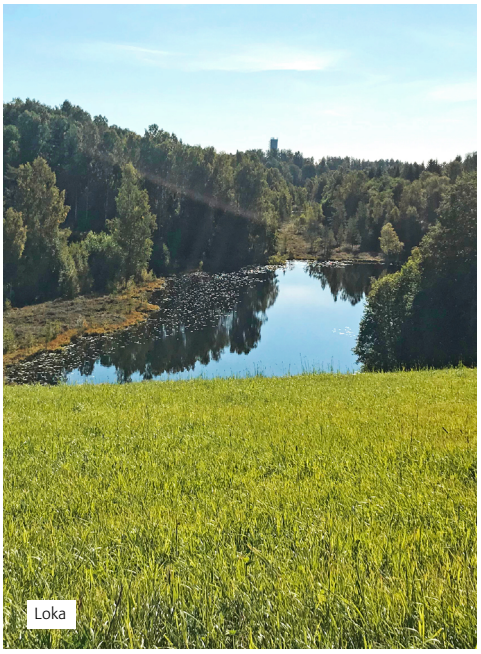
Barrskog

Barrskogsområden dominerar kommunens yta. Naturvärdena finns i äldre skogar med mycket död ved, det vill säga sådana skogar som är ovanliga nu för tiden. Av den produktiva skogsmarken är 3 procent skyddad som naturreservat eller biotopskyddsområden. Utöver det finns områden med naturvärden som saknar skydd. Grönstrukturområdena är valda utifrån att det finns samlade naturvärden, men inom utpekade områden finns även produktionsskog utan några särskilda naturvärden.

- Formellt skydd av områden prioriteras till äldre barrnaturskog (inklusive våtmarker och vatten) inom utpekade grönstrukturområden.
- Det är positivt med stor hänsyn till naturvärden vid avverkningar. Ett hyggesfritt skogsbruk har stora fördelar för naturvärden och friluftsliv.
- Det är positivt om lövträd gynnas.



Bäckravin



Loka



Dropptaggsvamp

Foto: Pia Söderström


Barrskog


Lövskog och vattendrag

Sjöar, vattendrag och våtmarker i barrskogsområden
Sjöar, vattendrag och våta områden har stor betydelse i barrskogslandskapet för variation och för samband och strukturer. Skogen närmast de våta miljöerna har stor betydelse för att vattnen som ekosystem ska fungera naturligt. Nedfall från träden (löv, grenar etcetera) ger skugga och mat åt de organismer som finns i vattnet. Vid avverkningar kan det bli stor påverkan på vattnet på grund av ändringar i vattenhållande förmåga samt tillförsel av partiklar, kvicksilver, kväve och fosfor. Trädzoner längs vattenförekomsterna har då stor betydelse som buffert. De har även betydelse som spridningskorridorer för olika arter. Flodpärlmusslan är en starkt hotad art som förekommer i Tansån och Lortån i kommunen. De behöver rent och klart vatten. Många vattendrag är negativt påverkade av tidigare flottledsrensningar vilket inneburit att de rensats på sten som försvårat flottningen.

- Vid avverkningar är det positivt om en bred zon sparas, minst en trädlängd, intill vattendrag, våtmarker och sjöar.
- Det är särskilt viktigt att motverka sönderkörning i och intill vatten i samband med avverkningar.
- Igenläggning av diken är positivt för biologisk mångfald och för att motverka storbränder.
- Det är positivt om restaureringar av flottledsrensade vattendrag sker.
- Särskilt stor hänsyn bör tas intill vattendrag med hotade arter, till exempel flodpärlmussla.
- Sjöar uppströms förekomst av flodpärlmusslor (Tansen och Bästen) bör ges särskild uppmärksamhet vid prövning och omprövning av enskilda avlopp.
- Det är positivt att det finns vildmarkssjöar som är helt opåverkade av exploatering (bebyggelse, motorbåtstrafik etcetera).

3.2.3.6 Rekommendationer för friluftslivsvärden

Friluftslivet

- Områden för friluftslivet ska i möjligaste mån planeras så att allmän kollektivtrafik eller gång- och cykelvägar kan nyttjas i så stor utsträckning som möjligt för att ta sig dit.
- Friluftslivet är ett allmänt intresse och står ibland i konflikt med markägarens intressen. Då bör överenskommelser och kunskapsöverbyggnad vara en första väg till samarbete för att gynna friluftslivet.
- Hänsyn ska tas till områdena för grönstruktur och kultur.
- Kommunen bör verka för tydlig och lättillgänglig information till alla brukare, informationen bör anpassas till den som ska ta del av den.
- Prioriterade leder bör ha regelbundet underhåll och marknadsföras.
- När översyn görs av ÖP 2040 varje mandatperiod, bör översynen inkludera hur måluppfyllelsen (negativ, neutral eller positiv utveckling) av friluftslivet står sig mot de tio nationella målen:
    1. Tillgänglig natur för alla
    2. Starkt engagemang och samverkan
    3. Allemansrätten
    4. Tillgång till natur för friluftsliv
    5. Attraktiv tätortsnära natur
    6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
    7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet
    8. Ett rikt friluftsliv i skolan
    9. Friluftsliv för god folkhälsa
    10. God kunskap om friluftslivet

Vandringsleder och stigar

- Målet bör vara god framkomlighet, regelbunden översyn av populära stråk samt främjande av naturupplevelser.
- Skyltningsmall som tagits fram tillsammans med andra aktörer (länsstyrelsen, Visit Dalarna och samtliga dalakommuner) ska användas för att märka leder.
- Infopunkt bör finnas vid viktiga start- och målpunkter för leder med parkeringsmöjligheter, kollektivtrafikanslutningar och GC-vägar där det är möjligt. Infopunkt bör finnas i alla kommundelar.
- Det är positivt om skog sparas längs lederna.
- Det är av stort värde att det finns möjligheter till natur- och kulturupplevelser längs leden.
- Spänger och broar kan behövas för att öka framkomligheten. Här bör prioriterade leder åtgärdas först.

Gamla strukturer i landskapet

Exempel på gamla strukturer i landskapet är traktorvägar, stigar längs en åker, fäbodstigar, grusvägar, gröna ridåer, våtmarker och kilar i odlingslandskapet.

- Viktiga för att synliggöra kulturmiljö i landskapet.
- Verka för att jordbruksstrukturer finns kvar och att gamla strukturer följs.
- Tillgängligheten till landskapet ökar när samfällda vägar finns kvar i omarronderingen.

Uppehållsplatser i landskapet

Uppehållsplatser i landskapet är exempelvis slogbodar, grillplatser, stugor, badplatser med flera.

- De är av stort värde för att människor ska kunna vistas i landskapet och bör underhållas.
- De som finns längs prioriterade leder bör åtgärdas i första hand.

Närskogar

Närskogar är lättillgängliga skogar inom cirka 500 meter av tätorten där människor vistas regelbundet.

- Närskogar kan med fördel vara skolskogar och samutnyttjas av alla boende.
- Målet bör vara att bevara en skogskänsla och god tillgänglighet.
- Skogsbruket kan i produktionsskogar ta hänsyn till de sociala värden som skogen för med sig.
- Närskogar är framförallt utvecklingsområden N1 samt bevarandeområden N2 i kommunens tätorter.

På nästa sida visas en karta med förslag till kultur- respektive grönstrukturområden (naturvård och friluftsliv). Som kan utläsas i kartan finns flertalet platser inom kommunen där områdena för kultur och grönstruktur sammanfaller, oftast vid fäbodmiljöer eller fäbodlämningar. Områdena beaktas som värdefulla för bland annat rekreation och turism.

Antagandehandling för grönstruktur- och kulturmiljöområden

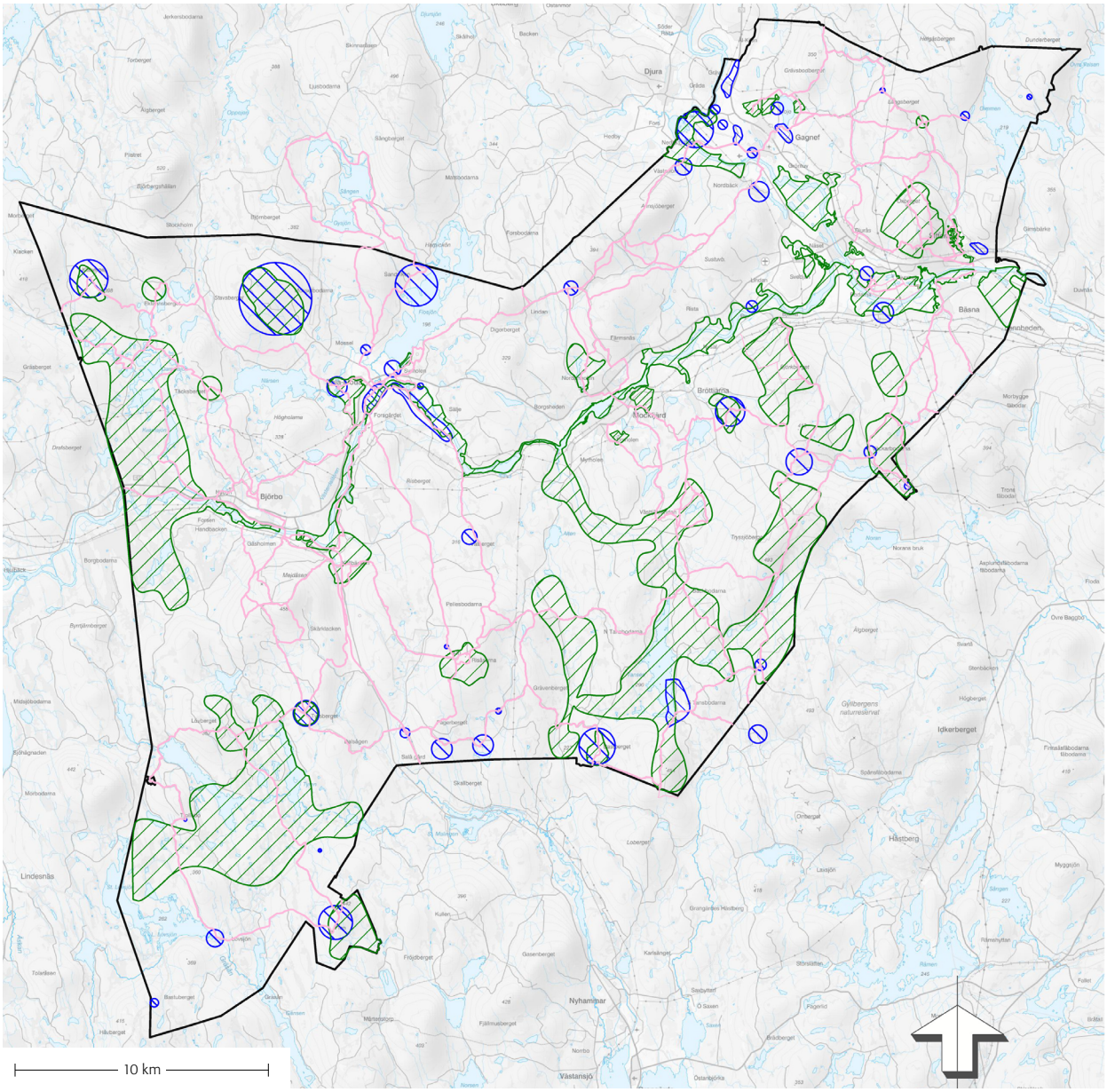
Klass 1 och 2 kulturmiljöområden

Områden för grönstruktur och friluftsliv

Vandringsleder

Kommungräns

Bild: Karta som illustrerar hur kulturmiljöer samspelar med grönstruktur





Slogbod

3.2.3.7 Vidare arbete

En grön infrastrukturplan bör tas fram där rekommendationerna från ÖP 2040 vidareutvecklas och preciseras. Det här avsnittet ska ses som en första ansats att titta på frågorna om friluftsliv och grönstruktur men att en plan för hur dessa värden som tas tillvara bör vara nästa steg.

Värdetrakterna för skog och våtmark går över kommungränserna. Det finns anledning att samråda med grannkommunerna om grönstrukturen och friluftslivet så att administrativa gränser inte blir ett hinder för vare sig vandringsleder eller naturvårdshänsyn.

Vidare arbete bör även titta på frågor som kan vara politiska i sin natur. Därför bör en grön infrastrukturplan inledas med en politisk dialog. Fokusområden för dialogen kan vara hantering av större opåverkade områden, hur skötsel av naturvärden ska ske (till exempel brynmiljöer och öppna sandiga marker, som förbättrar förutsättningarna för skydd och födosök för pollinatörer och andra nyttoinsekter) samt restaurering av våtmarker i jordbrukslandskapet. Eftersom det är i grunden en politisk fråga bör även en gröninfrastrukturplan antas politiskt.

3.2.4 Näringsliv och service

› Kapitel 3.1.5

Etablering av verksamheter utgör ett fokusområde. Mer information om fokusområdet finns i kapitel 3.1.5.

ÖP 2040 ska skapa möjlighet för olika typer av verksamheter som behövs för en levande kommun. I dag saknas det en variation av områden för kommersiell och samhällsviktig service. Det behöver skapas förutsättningar för att olika typer av verksamheter med olika behov kan etablera sig i Gagnefs kommun. En princip som bör vara gällande för planförslag i FÖP:ar och LIS-plan är att utse områden i varje tätort (där det är är möjligt) för centrum, industri och icke-störande verksamhet.

Ett centrumområde behövs för att koncentrera handel, kontor till en central och tillgänglig plats. Här ingår även restauranger, skola, livsmedelsbutiker, torg, vård och allt annat som kan tänkas finnas i ett livfullt centrum. Centrumbegreppet kan även innefatta bostäder om det anses lämpligt med hänsyn till skyddsavstånd och bebyggelsestruktur. Centrum ska lokaliseras där det i dag finns någon form av service. Här finns det närhet till järnvägsstationer, kollektivtrafik och/eller större vägar. Det blir en omdaning av hela kommunen med handel längs med de större vägarna i tätorterna.

De sociala hållbarhetsaspekterna är tvärsektoriella och berör på olika sätt de allra flesta av översiktsplanens delar. De ska vara en integrerad del i all planering. De som arbetar med planering behöver ha goda kunskaper om de olika sociala hållbarhetsaspekterna. Med kunskap och insikt kan de sociala hållbarhetsperspektiven vägas in i och avspeglas i de ställningstaganden som görs.

Viktigt att ta hänsyn till är att cirka tio procent av befolkningen är i behov av någon form av stöd och hjälp när man planerar boende i kommunen. Vid anpassade boenden är behovet av och tillgång till lättillgänglig kollektivtrafik stort. Vilket gör att det är en fördel om man placerar anpassade boenden i stråket Djurås och Gagnefs kyrkby. Närheten till kollektivtrafik bidrar även till att det blir lättare att rekrytera personal då de inte är beroende av bil för att ta en anställning. Detta gäller även för besökare till de boende som på ett enkelt sätt kan ta sig dit.

Kommunens mål och rekommendationer för service

- Vid anpassade boenden är behovet av och tillgång till lättillgänglig kollektivtrafik stort. Vilket gör att det är en fördel om man placerar anpassade boenden i stråket Djurås och Gagnefs kyrkby.
- Enligt de beräkningar som gjorts utifrån befolkningsprognosen innebär det att Gagnefs kommun är i behov av cirka 160 platser inom särskilt boende 2030.
- Gagnefs kommun kommer arbeta för att tillsammans med civilsamhället hitta mötesplatser för äldre som kan bidra till en mer meningsfull vardag.
- Befolkningsunderlaget ger förutsättningar för service och av den anledningen är det av yttersta vikt att livsmedelsbutiker finns kvar.

3.2.4.1 Industrimark

I den fortsatta processen att ta fram fördjupningar till ÖP 2040 ska även industrimark och icke-störande verksamhetsområden prioriteras. Kommunen bör föreslår flera områden av varierande storlek för att möjliggöra en diversitet av olika verksamheter i hela kommunen. Man ska ha i åtanke att en industri inte kan placeras var som helst med tanke på skyddsavstånd, buller, trafik och andra störningar. Det är av vikt att det finns möjliga platser för industrimark som inte krockar med andra intressen såsom bostäder. Om en industri placeras rätt så är det en tillgång för både verksamheten själva och alla invånare och bidrar till att från arbetstillfällen till en motor för kommunens utveckling. Industrimark finns ofta längs med stora vägar och järnvägar.

Kommunens mål och rekommendationer för näringsliv

- För hela Gagnefs kommun gäller att ett centrum (C) ska finnas i varje större tätort.
- Kommunen har som mål att bidra till en positiv näringslivsutveckling genom att stödja befintliga företag och nyföretagande, samt att attrahera externa företag att lokalisera sin verksamhet i kommunen.
- Målet för Gagnefs kommun är att vara aktiv i sin markanskaffning och planarbete för att skapa möjligheter att etablera verksamheter i attraktiva lägen inom kommunen. Störst efterfrågan i dag är i Djurås med närhet till E16/riksväg 70.



3.2.5 Energi och naturresurser

3.2.5.1 Förnyelsebar elproduktion

För att bidra till en energiomställning där mindre fossil energi används till förmån för mer förnyelsebar energi behöver alla källor för förnyelsebar elproduktion öka. Det gäller då vindkraft, vattenkraft, solenergi och bioenergi.

› Mer information om fokusområdet finns i kapitel 3.1.4.

Framtida tillägg till översiktsplanen kommer att handla om en förnyelsebar elproduktionsplan där alla elproduktionssätt sol, vind, bioenergi och vatten vägs och jämförs med varandra. I dag finns det vattenkraftverk på flera ställen längs med Västerdalälven men ingen möjlighet att bygga ut vattenkraften vidare på grund av riksintresset skyddade vatten. Det finns idag ingen anläggning för bioenergi eller områden med vindkraftverk i Gagnefs kommun. Inte heller finns det något riksintresse för energiproduktion utpekat i kommunen. Vid planering av vindkraft måste hänsyn tas till många olika faktorer. Vid eventuell framtida planläggning för exempelvis vindkraft ska kommunen identifiera de områdena med minst konflikter och påverkan. Samtliga områden som föreslås för förnyelsebar elproduktion ska föregås av både undersökningar, inventering, beskrivningar, MKB och avvägningar.

Några frågor som identifierats som bör tas upp i vidare arbete är bland annat frågor som handlar om energibesparingens potential, påverkan på biologisk mångfald, natur- och kulturmiljöer, resursbehov och jämförelsen av olika energislags resursanvändning, bevarande av landskapsbild samt lagring av energiöverskott och hur man tar omhand den el som produceras på ett effektivt sätt. Samtliga frågor bör tas upp i vidare arbete med en förnyelsebar elproduktionsplan. Etablering av förnyelsebar elproduktion kan leda till att kommunen blir en energiexporterande kommun då produktionen kan komma att överstiga konsumtionen.

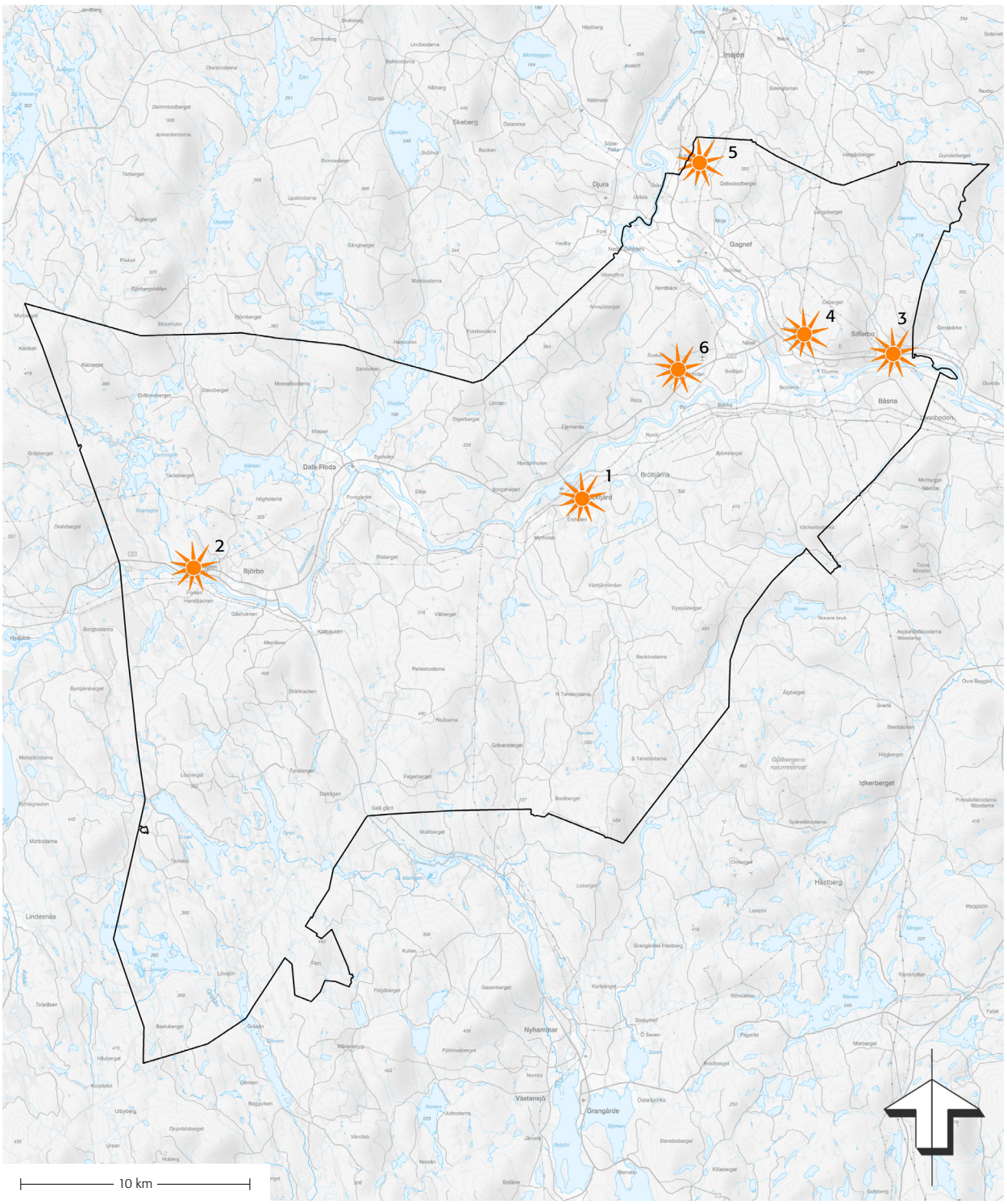
› Se karta på nästa sida

Gällande lokalisering av solkraft så har flera områden identifierats där sådan produktion skulle kunna vara lämplig. Samtliga områden behöver utredas vidare.

1. I Mockfjärd finns ett relativt plant område med halvimpediment mark.
2. Vid deponin i Björbo finns också en möjlig placering. Området behöver utredas innan etablering av solceller kan ske. Bland annat med anledning av närhet till avfallsanläggning och förorenad mark och vilken typ av markarbete som är möjlig att göra här för att anlägga solceller.
3. I Sifferbo mellan järnvägen och riksvägen finns ett plant söderläge som skulle lämpa sig för solceller. I dagsläget är ytan bullerutsatt, vilket gör den olämplig för eventuell bebyggelse.
4. I Djurås finns en lokalisering på berget i söderläge som kan vara lämplig i anslutning till den kraftledning som finns där.
5. Vid den nedlagda grustäkten i Gagnef finns ett område som kan lämpa sig för solceller. Hänsyn ska tas till sandområden som är värdefulla för hotade arter, vilket främst gäller områdets ytterkanter. Området består av 30 hektar plan mark.
6. På södersluttningen i Himmelsslätta finns ett område om cirka 20 hektar där hela eller delar kan vara lämpliga för solceller.

Kommunens mål och rekommendationer

- Utreda områdena för solkraft vidare för att se huruvida etablering är lämplig.
- Upprätta en plan för förnyelsebar elproduktion som ett tillägg till översiktsplanen.



3.2.5.2 Jordbruksmark

Jordbruksmark utgör ett fokusområde. Mer information om fokusområdet finns i kapitel 3.1.2. Gagnefs kommun består av cirka 11 procent öppen mark varav cirka 3 procent klassas som åker. Av denna andel är marken i älvlandskapet i kommunens östra del störst till ytan och är bördigast. Här finns även merparten av de aktiva jordbruksföretagen. All jordbruksmark är skyddad i lag (3 kap. 4 § miljöbalken). Lagen innebär att mark som är brukningsvärd för jordbruk endast i undantagsfall kan tas i anspråk för andra intressen. Exempelvis får brukningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen.

› Kapitel 3.1.2

Ett hållbart brukande av jordbruksområden är en grundläggande förutsättning för framtiden. Det är viktigt att jordbruksmarkens produktionsförmåga behålls för framtiden och vi måste ha beredskap för hur klimatförändringar kommer att påverka behovet av dessa resurser.

De politiska strategiska vägvalen som är tillämpbara för bevarande av öppen mark är:

- PSV möjlighet till närproducerad mat
- PSV Förtätning i första hand
- PSV Öppen mark bevaras

Det politiska strategiska vägvalet som är tillämpbart för nyttjande av öppen mark lyder enligt följande:

- PSV öppen mark kan bebyggas om det är ett väsentligt samhällsintresse som inte kan tillgodoses på annan mark och det bidrar till ett resurseffektivt och hållbart samhälle.

Kommunens mål och rekommendationer för jordbruksmark

Bebyggande av jordbruksmark

Exploatering ska i grundregel tillåtas restriktivt på brukningsvärd jordbruksmark som kan användas för att säkerställa att kommunen kan framställa närproducerad mat. Det är därför av vikt att fördjupningarna och tillägg till ÖP 2040 pekar ut stora rationella områden som bevarandeområde för öppen mark (så kallade L-områden). Jordbruksmark kan dock tas i anspråk om särskilda skäl föreligger. Alla större bebyggelseområden som föreslås bör därför ske inom befintliga strukturer och orter. All bebyggelse ska ha huvudinriktningen med förtätning i första hand för att genom hög täthet utnyttja marken effektivt. Därför föreslås att förtätning sker i första hand, som då ibland också sker på jordbruksmark. Behovet av bostäder och utvecklingen av näringslivet innebär att jordbruksmark kan tas i anspråk. Vid utveckling av områden för exploatering ska hänsyn tas till att utvecklingsområden inte fragmenterar jordbruksmarken mer än nödvändigt och försvårar rationellt brukande av resterande yta. När jordbruksmark tas i anspråk för annat ändamål än jordbruk bör samma areal om möjligheterna finns ersättas genom nyodling av tidigare igenvuxen jordbruksmark.

Alla utvecklingsområden på jordbruksmark ska föregås av utredning/

planläggning där följande områden behandlas med fokus på de två översta punkterna:

- *Väsentligt samhällsintresse*
- *Lokaliseringsprövning*
- Markens produktionsändamål
- Bebyggelsestruktur och tradition
- Landskapsbild
- Natur- och kulturvärden
- Arrondering
- Närproducerad mat
- Tillgång till landskapet
- Möjlighet till kollektivtrafik

Detta räknar Gagnefs kommun som väsentliga samhällsintressen för bebyggelse av jordbruksmark:

- Verksamheter eller anläggningar som över en längre tid ger service eller arbetstillfällen och därmed bidrar till utveckling av kommunen.
- Olika typer av handel är givet service, men även kulturverksamheter och tjänsteföretag. Om verksamheten ger service till ett stort område tar man hänsyn till detta när man tittar på alternativa lokaliseringar. Ny etablering av verksamheter och utökning av befintliga som kan ge service till lokalsamhället eller generera ett flertal arbetstillfällen är väsentliga samhällsintressen.
- Service ska i första hand lokaliseras till Gagnefs åtta större tätorter.
- Även vägar och järnvägar är service. Det som är viktigt att tänka på när man bedömer om en väg är ett väsentligt samhällsintresse är att den måste försörja ett större område, exempelvis en del av en tätort, eller bidra till att ett större antal bostäder får en bättre boendemiljö, till exempel genom en ny vägdragning.
- Bostadsförsörjningsbehovet är ett väsentligt samhällsintresse för att de ger möjlighet till en ökad befolkning, vilket i sin tur kan ge ett ökat underlag för service. Enskild bebyggelse räknas inte som väsentligt samhällsintresse.

Ibland är det svårt att avgöra om verksamheten kan bidra med service eller arbetstillfällen över tid. Verksamhetens inriktning fungerar som vägledning, särskilt frågan om verksamheten är av tillfällig eller permanent karaktär. Verksamheter som är tillfälliga ska normalt inte anses bidra med service eller arbetstillfällen över tid.

Prövning av lokalisering
Vid prövning av alternativa lokaliseringar ska konkreta alternativ i närområdet tas fram och värderas utefter dess förutsättningar kopplat till punktlistan ovan. Om inte lokalisering kan ske tillfredställande på alternativa lokaliseringar och ändamålet är ett väsentligt samhällsintresse kan jordbruksmark tas i anspråk.

3.2.5.3 Skogsbruk

Cirka 85 procent av marken i kommunen utgörs av skog. Majoriteten av skogen ägs av privata skogsägare medan en mindre andel ägs av skogsbolag, kyrkan och kommunen. Merparten av skogsfastigheterna i Gagnefs kommun har genomgått omarrondering vilket har motverkat den tidigare ägosplittringen och skapat rationellt brukningsbara brukningsenheter med god arrondering och god tillgång till skogsbilvägar. Tre procent av den barrskog som finns i kommunen är skyddad genom naturreservat. För dessa skogsområden samt för lövskog och för skogsområden med höga natur- och kulturvärden hänvisas till avsnitten och rekommendationerna i avsnittet om Naturmiljö och friluftsliv under 3.2.3.5 och 3.2.3.6.

Skogsbruket är en viktig resurs för Gagnefs kommun som bidrar till sysselsättning och ekonomi. Skogsbruket med sina biobaserade produkter är även en viktig del i omställningen till fossilfri energi och fossilfria förnyelsebara produkter.

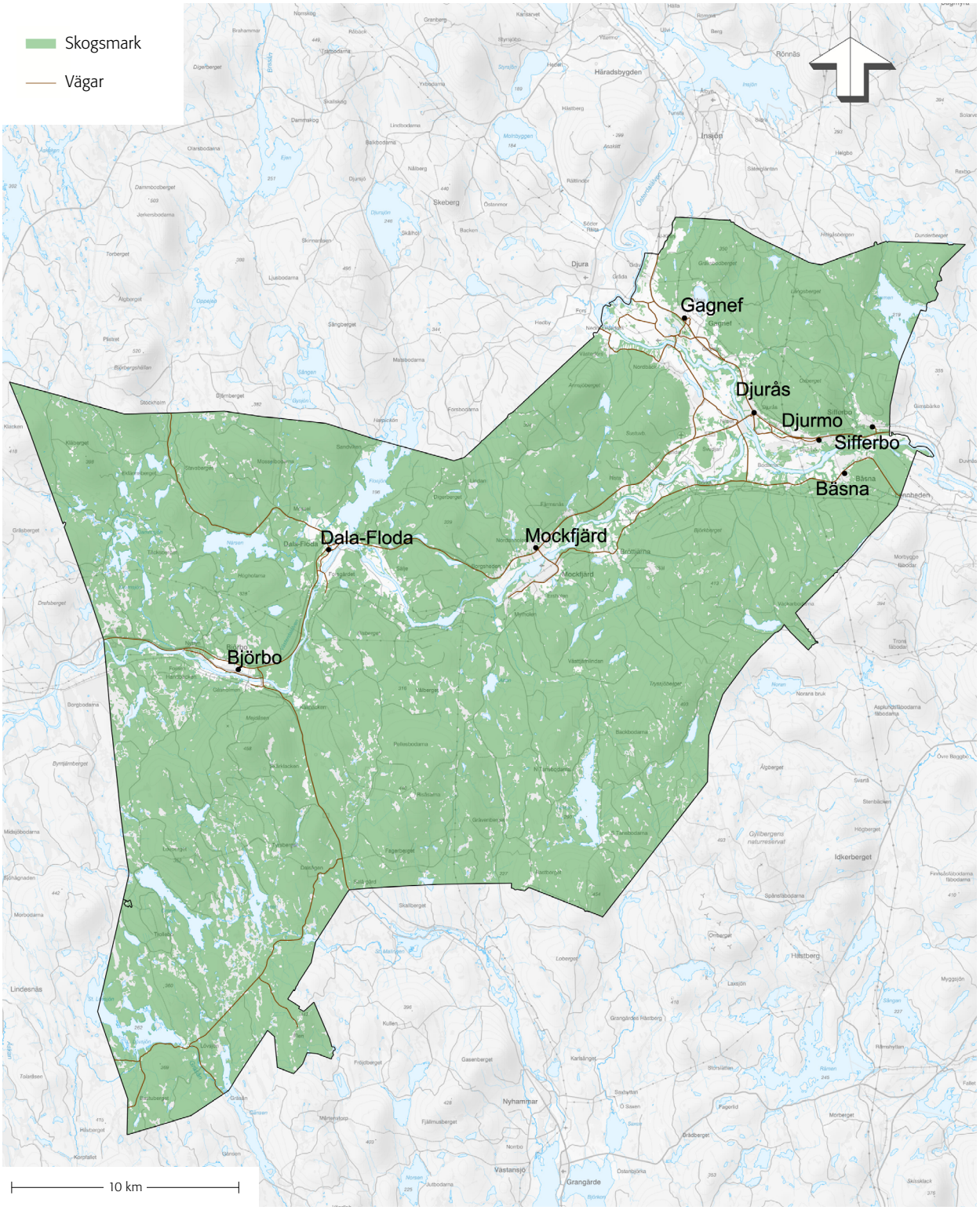
Portalparagrafen i skogsvårdslagen lyder som följer ”Skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls”. Det är viktigt att skogsbrukets värden värnas och att skogsbruket anpassas till framtida utmaningar kopplade till exempelvis klimatförändringar så skogsbruket ges förutsättningar till god avkastning och bibehållen biologisk mångfald även i framtiden.

Enligt 3 kap 4 § i miljöbalken ska skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk. Skogsbrukets intressen ska därför prioriteras vid lokalisering av ny bebyggelse. I några tätorter kan det eventuellt bli aktuellt att ta pågående skogsbruksmark i anspråk vid förtätning. I dessa fall skall avvägning göras mellan nyttan av att förtäta redan bebyggt område gentemot att ta produktionsskog i anspråk.

Kommunens mål och rekommendationer för skogsområden:

- Alla större landskapspåverkande projekt såsom tätortsutbyggnad, vägar, järnvägar, vindkraftverk och kraftledningar samt större skogsplanteringar och energiskogsodlingar på jordbruksmark ska föregås av fördjupade landskapsanalyser. Därför föreslås att samtliga utvecklingsområden i tätortsfördjupningarna ska föregås av utredning och/eller planläggning.
- Vid förtätning av tätorter där produktionsskog behöver tas i anspråk ska avvägningar göras mellan nyttan av att förtäta och de ekonomiska intressen som skogsnäringen utgör.
- För övriga rekommendationer för skogsområden hänvisas till avsnittet om Naturmiljö och friluftsliv under 3.2.3.5 och 3.2.3.6.

› Kapitel 3.2.3.5 och 3.2.3.6

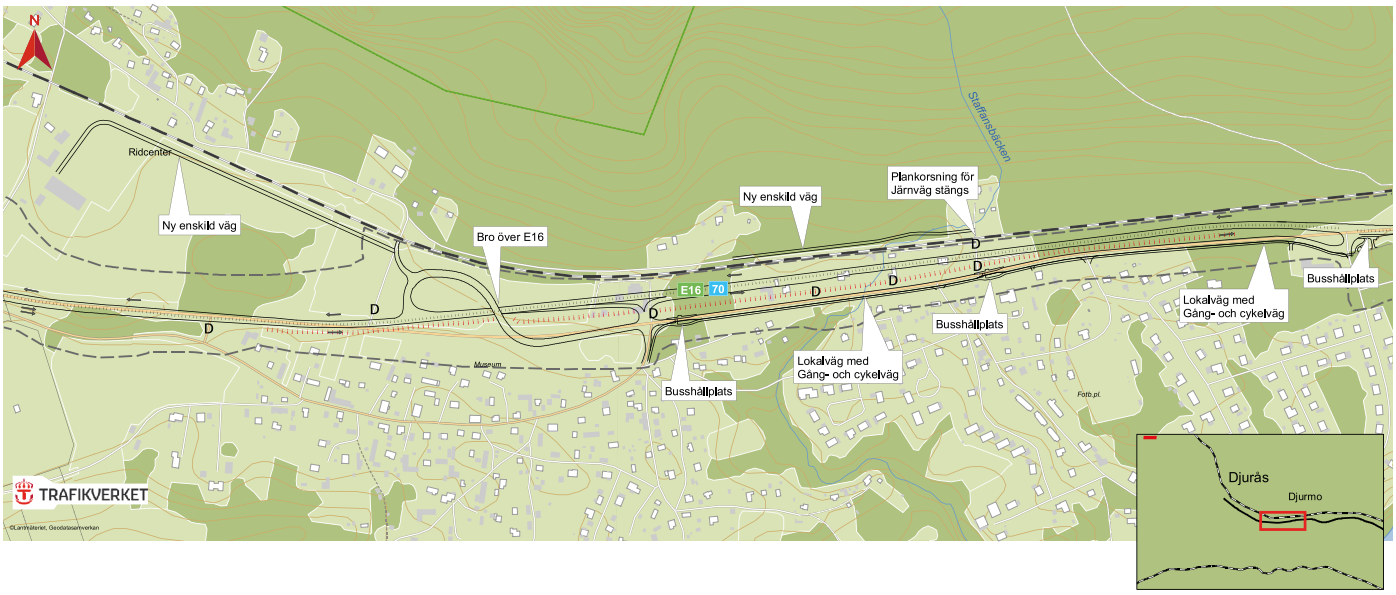

Skogsmark
Vägar
Gagnef
Djurås
Djurmo
Sifferbo
Bäsna
Mockfjärd
Dala-Floda
Björbo
10 km

3.2.6 Infrastruktur och kommunikationer

Väl fungerande och utbyggd infrastruktur och kommunikationer är en förutsättning för ett fungerande samhälle. Behovet av ett utbyggt regionalt elnät med utökad kapacitet och god tillgång till el är en nyckelfråga för att kunna möjliggöra framtida etablering av nya och växande företag, såväl som nya bostäder.

3.2.6.1 Vägar

Väg E16 väster om Borlänge är prioriterad av Trafikverket och utbyggnad av vägen är ett pågående projekt. I nuvarande förslag till nationell plan för transportinfrastruktur finns inte etapp 2 och 3, E16 Borlänge–Djurås med. Det är ändå av vikt att markområden finns utpekade i översiktsplanen varvid områden läggs till i relevanta kartor. Gagnefs kommun anser att det är viktigt att Trafikverket genomför både planerade projekt och fortsättningen efter Djurås, både västerut längs med E16 och fortsatt mot Mora längs med riksväg 70. Det är en av nycklarna för att kunna genomföra väldigt stora delar av det som planeras i översiktsplanen och för att skapa ett hållbart samhälle i stort.



Rastplatserna längs med E16 är i dag ofta ställplats för tunga fordon. En bättre plats, där trailers har möjlighet att stanna och där det finns uppsamling för eventuellt läckage, behöver utses i kommunen.

3.2.6.2 Järnvägar

Genom Gagnefs kommun passerar två järnvägsstråk, Dalabanan och Västerdalsbanan.

Västerdalsbanan är i drift och underhållet bedrivs av Trafikverket. I dagsläget går endast godstrafik på banan. Västerdalsbanan har i dag en lägre status och har behov av upprustning för att möta de behov som marknaden och regionen har. Dalabanan behöver också utvecklas för att kunna bära mer trafik och få högre trafiksäkerhet. Det är därför viktigt att översiktsplanen tar höjd för att möjliggöra denna utveckling, gällande utökad markanvändning, eventuella planfria korsningar och annan säkerhet eller funktioner. För att järnvägen mellan Mora och Borlänge ska kunna utöka sin kapacitet bör ett dubbelspår byggas i Djurmo.

3.2.6.3 Kollektivtrafik

› Kapitel 1.5

Det är av stor vikt att kollektivtrafiklösningar byggs ut med god tillgänglighet för kommunens alla invånare, då det är en förutsättning för att uppnå ett hållbart och klimatneutralt samhälle. Kollektivtrafiken i Gagnefs kommun i dag beskrivs i närmare detalj i avsnitt 1.5 stråkkarta.

Kommunen ska fortsätta att verka för återöppnande av Västerdalsbanan för persontrafik för att tillsammans med kommunens cykelplan underlätta för ett hållbart resande och arbetspendling.

Gång- och cykelvägnätet i tätorterna är ganska begränsat och bör byggas ut för att det ska bli sammanhängande. Gång- och cykelvägnätet som finns har även brister och bör utvecklas inom tätorten för att öka framkomlighet och trafiksäkerhet.

Västerdalsbanan är ett viktigt stråk för kollektivtrafiken i kommunen. Därför föreslår Gagnefs kommun att den ska öppnas för persontrafik och att tågstopp ska finnas i samtliga av kommunens tätorter som järnvägen passerar. Tågtrafiken behöver utökas på såväl Dalabanan som Västerdalsbanan liksom ökade bussförbindelser för att underlätta för människor att använda kollektivtrafiken.

Det behövs också en förstärkt tillgänglighet till kollektivtrafiken, vilket i vissa avseenden är en utmaning med den struktur som Gagnefs kommun har. En lösning är att använda det vill säga ”matartrafik” från bostadsområden till Djurås resecentrum samt till hållplatser för direktbussar i Gagnef, Mockfjärd, Dala-Floda och Björbo. Stråket från Mockfjärd över Bäsna och vidare till Borlänge behöver också lyftas fram, i synnerhet som vi vet att det finns ett stort intresse för bostadsbyggande i Bäsna.

3.2.6.4 Flygtrafik och luftfart

Gagnefs kommun har ingen allmän flygplats men Himmelsslätta är en privatregistrerad flygplats strax utanför Djurås.

Hinder för civil flygfart kan vara alla byggnadsobjekt oavsett typ som master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, byggnader etcetera som är högre än 20 meter över mark eller vattenytan. För hinder för civil luftfart gäller 20 meter. För Försvarsmakten gäller att objekt högre än 45 meter inom

sammanhållen bebyggelse samt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse ska samrådas med Försvarsmakten.

Flygplatser inom 90 km av ett byggnadsverk över 20 meter ska alltid Luftfartsverket tillfrågas som sakägare. Det gäller även om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering.

> Mer information:
> Luftfartsverkets Flyghinderanalys

Kommunens mål och rekommendationer för infrastruktur och kommunikationer

- Längs med Västerdalsbanan bör en plats för tågstopp för persontrafik i varje passerande tätort pekas ut.
- Kommunen ska verka för att pendling sker med kollektivtrafik i första hand.
- Det ska vara nära och lättillgängligt till naturupplevelser.
- Vägar inne i tätorterna bör samutnyttjas enligt det pågående arbetet med *Cykelplanen*.
- Gagnefs kommun är positiv till att Trafikverket bygger om riksväg 70.
- En ställplats för tung trafik längs med E16 ska utredas.
- Vid planering och utbyggnad av kraftledningar ska lokalisering och utformning ta hänsyn till bland annat landskapsbild och kultur- och friluftsmiljö.
- Gagnefs kommun avser att följa rekommendationen om att samråd ska hållas med ledningsägare vid planering av utvecklingsområden som ligger närmare än 200 meter från kraftledning.
- Behovet av flera laddningsstationer för elbilar ska utredas.
- Samtliga tätorter bör få specifika rekommendationer för att lösa trafikfarliga korsningar och trafiklösningar som kommunen föreslår bör åtgärdas.
- Ny bebyggelse där människor vistas varaktigt ska placeras minst 80 meter från en 220 kV-ledning respektive 130 meter från en 400 kV-ledning.
- Övriga kommunikationer såsom bredbandsutbyggnad fortsätter att följa kommunens för ändamålet framtagna strategi.
- Gagnefs kommun avser att följa rekommendationen för flyghinder för både militär och civil luftfart och att det remitteras till berörd sakägare, Luftfartsverket och/eller Försvarsmakten.
- Gagnefs kommun avser att ha en tidig dialog och samråd med Region Dalarnas kollektivtrafikförvaltning för att beakta behov av kollektivtrafik när nya områden exploateras.
- Gagnef kommun anser att det är viktigt att fortsätta ha en kontinuerlig och tidig dialog med trafikverket.



3.2.7 Miljö, hälsa och säkerhet

3.2.7.1 Miljöstörande verksamhet

Inom kommunen finns flera miljöstörande verksamheter som tidvis eller permanent utgör miljöstörningar genom buller eller lukt. De som har noterats är avloppsreningsverk, jordbruksmark med djurhållning samt två större aktiva jordbruksföretag, bergtäkter, skjutbanor, flygfält (Himmelslätta), motorbana samt två nedlagda deponier. För mer information hänvisas till kapitel 2.

› Kapitel 2.7

Kommunens mål och rekommendationer:

- Vid de två nedlagda deponierna som har riskklassats (riskklass 3 – måttlig risk) ska inte bebyggelse tillåtas.
- Verksamheterna ska beaktas vid lokalisering av bebyggelse. Prövning ska ske i det enskilda fallet i detaljplan eller bygglovsprocessen.
- Följande skyddsavstånd rekommenderas för nedan listade verksamheter:
  - Avloppsreningsverk, 300 meter
  - Jordbruksföretag, 500 meter
  - Täkter, 500 meter
  - Skjutbanor, 500 meter
  - Motorbana, 500 meter

3.2.7.2 Buller och vibrationer

De flesta bullerstörningarna kommer från väg- och järnvägstrafik. Bullerkällor i kommunen är förutom de miljöstörande verksamheterna, de större vägarna samt Dalabanan och Västerdalsbanan. Buller inverkar på invånarnas trivsel, men vid långvariga eller höga nivåer kan det även påverka hälsan. Risken för buller och vibrationer finns även i anslutning till vindkraftsutbyggnad.

Kommunens mål och rekommendationer:

- Nationella rekommenderade riktvärden gäller i hela landet.
- Risken för vibrationer för bebyggelse nära järnväg och vägar behöver beaktas i planläggning.

3.2.7.3 Farligt gods

I dagsläget finns ingen statistik över farligt gods transporter i kommunen. Det transporteras bland annat farligt gods i form av explosiva, brandfarliga, giftiga eller oxiderande ämnen. Rekommenderade vägar för farligt gods i kommunen är E16, riksväg 66 samt riksväg 70.

Kommunens mål och rekommendationer:

- I enlighet med länsstyrelsens vägledning för planläggning intill transportleder för farligt gods så ska en riskhanteringsprocess genomföras när detaljplaner tas fram inom 150 meter från en farligt gods led. Samma förutsättningar gäller för väg och järnväg.

› Farligt gods riskhantering i fysisk planering

Angivna skyddsavstånd kommer från länsstyrelsens rapport *Farligt gods riskhantering i fysisk planering*. Ett observationsområde på 150 meter är acceptabelt även för järnväg förutsatt att det är samma typ av farliga varor som transporteras.

Anledningen till att ha den typen av områden är för att bedöma effekterna av en eventuell olycka. Det som påverkar områdesutbredningen är terrängens beskaffenhet. Exempelvis kan en brant klippvägg begränsa effekterna av en

explosion i en riktning likväl som en sluttning skulle kunna utöka området vid utsläpp av en farlig gas.

Eventuella avsteg från skyddsavståndet på 150 meter analyseras i en planläggningsprocess eller vid beviljande av bygglov genom att en riskbedömning tas fram. Vid en riskbedömning granskas bland annat trafikflöde, hastighet och angränsande markanvändning. För mer information se avsnitt 3.2.2.2 hantering av planläggning.

› Kapitel 3.2.2.2

Markradon
Den större delen av marken i tätorterna utgörs av isälvsmaterial och silt som klassificeras som normalriskområden för radon. En markradonkartering har utförts i kommunen där man delat in kommunen i lågrisk- och högriskmark.

Kommunens mål och rekommendationer:
- Vid bedömning av områden med förhöjd risk krävs radonsäkert byggande vid lovgivning och detaljplaneläggning.
- Radongashalten i byggnader verifieras genom mätning.

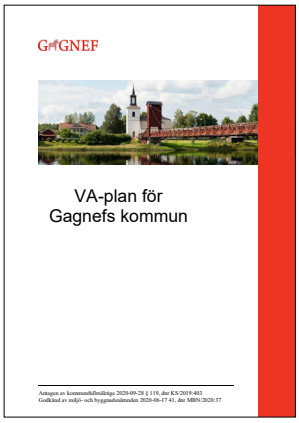
3.2.7.4 VA-planen
De vattenresurser som finns inom kommunen täcker behovet både avseende kvalitet och kvantitet i nuläget samt för planerad befolkningsökning inom översiktsplanens planperiod.

Åtgärder bör vidtas för att ge kommunens vattentäkter bättre skydd. Vattenskyddsområdena har föreskrifter kopplade som styr markanvändningen. Tillstånd (vattendom) finns för alla kommunala vattentäkter.

Översiktsplanens tillkommande mark för bebyggelse och verksamheter är belägen i anslutning till befintlig VA-infrastruktur vilket medför att utökning av verksamhetsområdena låter sig göras.

Bedömningen är att kommunen har god kännedom om var behovet av åtgärder finns. VA-planens handlingsplan beskriver åtgärder med tidplan för hela VA-systemet inom planperioden som sträcker sig till 2032.

Åtgärder från VA-planens handlingsplan läggs in under kommunens mål och rekommendationer.



Kommunens mål och rekommendationer för VA-systemet
- Utreda behovet av nytt tillstånd och utbyggnad av Bodarnas reningsverk.
- Utreda behov av utökning av tillstånd för uttag av vatten Sångåns vattentäkt.
- Utvecklingsområden för bebyggelse ska i första hand anslutas till kommunens VA-nät genom att verksamhetsområdena utökas i samband med detaljplaneläggning.
- Utreda behov av reservvattentäkt till Källbäcken.
- Utreda behov av att revidera Sandvikas vattenskyddsområde.
- Klimatanpassningsplan för VA-verksamheten inklusive översvämningssäkring av VA-anläggningar.

3.2.7.5 Totalförsvaret

I Gagnefs kommun finns påverkansområde för väderradarstationen som är av betydelse för totalförsvaret. I övrigt finns inga öppet redovisade riksintressen för totalförsvaret i kommunen.

Kommunens mål och rekommendationer:

- Försvarsmakten/Flyginfo SE ska kontaktas vid uppförandet av objekt med en högre höjd än 20 meter utanför tätort och 45 meter inom tätort.

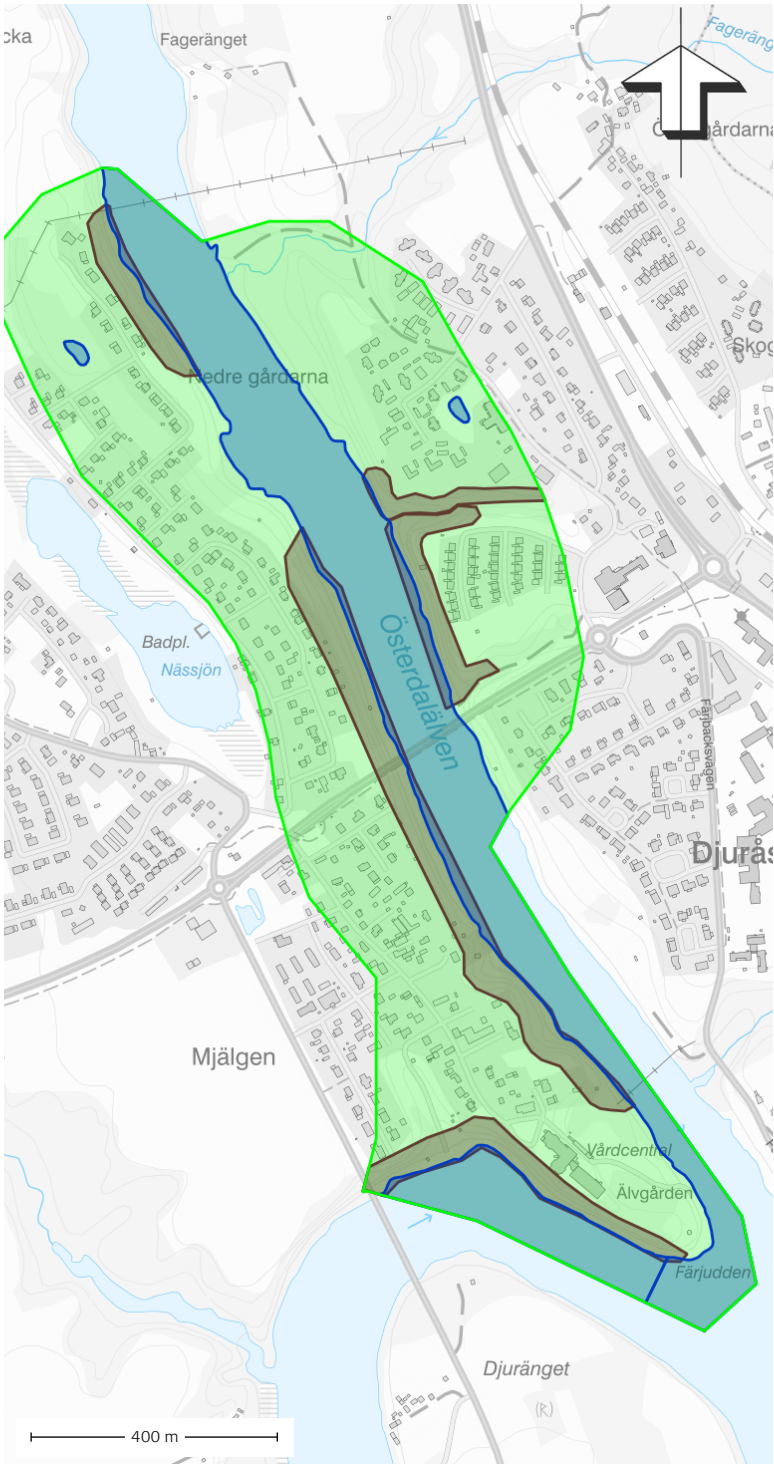
3.2.7.6 Ras- och skredrisk

Vanligt förekommande områden med risk för skred och ras är utefter vattendrag och en del sjöstränder. Skredriskkartering är gjord längs Väster- och Österdalälven och efter att de båda älvarna strömmat samman till Dalälven. För att begränsa strömmande vattens erosion på älvbrinkarna är flera åtgärder med erosionsskydd redan genomförda och i närtid finns planer på att åtgärda ytterligare sträckor.

Till höger redovisas ett kartexempel för Djurås, där området för utredning är markerat i grönt och utpekat riskområde för erosion och skred i mörkröd färg. Utpekade riskområden utgörs generellt av lågpunktsområden. Kartexempel för resterande orter som berörs av skred, erosion och rasrisk visas i kap 2.

Kommunens mål och rekommendationer:

- Kommunen ska noggrant följa utvecklingen inom utpekade riskområden.
- Beredskap ska finnas för att snabbt kunna förstärka utsatta områden med exempelvis grova stenblock.
- Det rekommenderas att inte bevilja nybyggnation inom utpekade riskområden.
- Det rekommenderas att vara restriktiva vid tillstånd till om- eller tillbyggnad av befintlig bebyggelse inom riskområdena.
- Vid planering av bebyggelse längs Dalälven bör hänsyn tas till risken för ras, även om åtgärder vidtagits för att begränsa/förhindra erosion till följd av strömmande vatten.



Kartexempel erosionsrisk och utredningsområde i Djurås

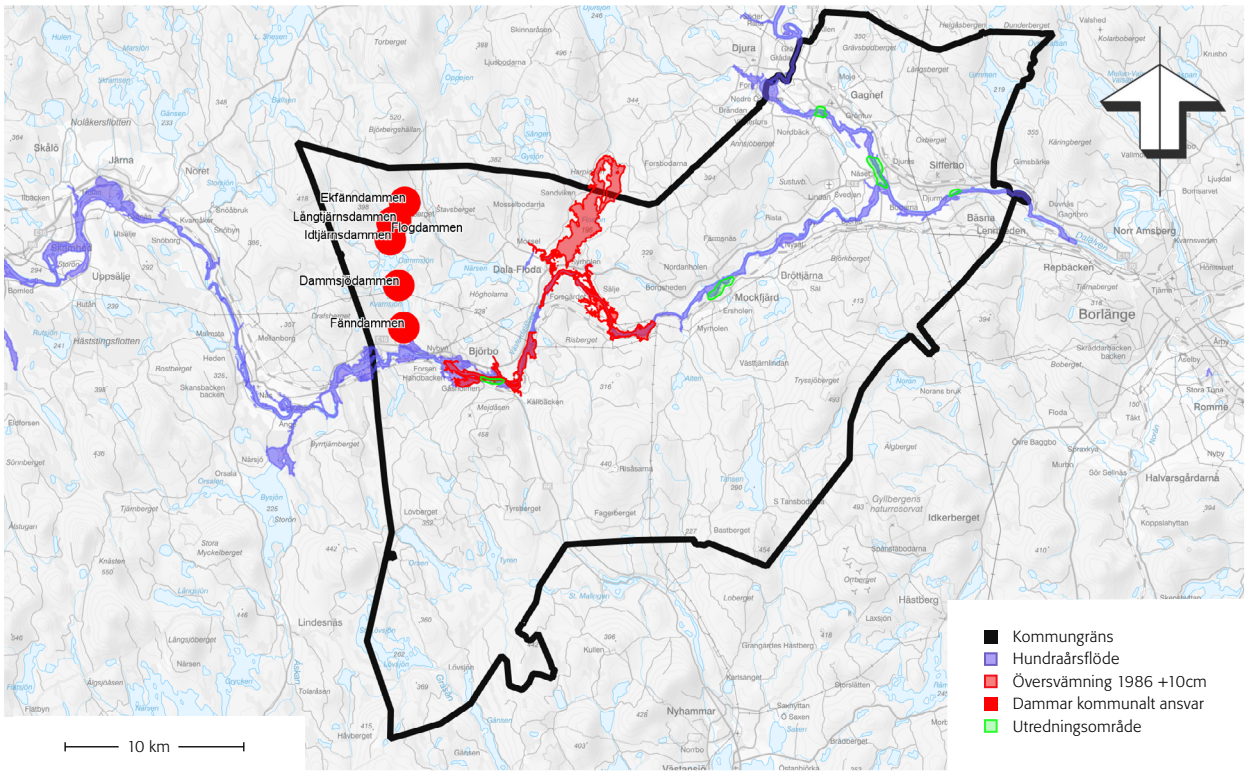
Riskområde för erosion och skred
Vatten
Utredningsområde

3.2.7.7 Översvämning

Gagnefs kommun har ett återkommande problem med översvämningar. De allvarligare tillfällena med höga flöden har varit år 1916, 1959, 1966, 1977, 1986 och 2018. Det är främst Västerdalälven som svämmat över i de låglänta partierna, där tätorterna Björbo och Dala-Floda varit hårt drabbade.

För att minska risken för översvämning har båda orterna, Björbo och Dala-Floda, på specifika platser försetts med åtgärder i form av skyddsvallar och invallningspumpar. I centrala Björbo har även ett dagvattensystem med magasinerande dammar byggts för att ta hand om dagvatten från skyfall från omkringliggande högre belägna områden.

I figuren nedan visas ett kartexempel över kommunen och dess översvämningsrisker i sjöar och vattendrag. Som kan ses i kartan är det generellt stor översvämningsrisk längs med älvarna.



I figuren visas en kartering är genomförd av Vattenregleringsföretagens kartering av dagens 100-årsflöde. Kartan visar att det är generellt stor översvämningsrisk längs med älvarna.

För Björbo och Dala-Floda finns det mer specifika inmätningar av vattennivån från en översvämning som inträffade på de här platserna år 1986 gjorda av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Vid karteringen av inmätningen har 10cm lagts till då man räknar med att vattennivån ska öka. Inmätningen och utökningen av vattennivån visas i kartan i rött (■). För resterande delar av kommunen är det Dalälvens Vattenregleringsföretag och Svenska Kraftnäts material för 100 års flöde som visas i lila (■). Ett 100-årsflöde är det vattenflöde som på en viss plats i vattendraget statistiskt sett inträffar i genomsnitt en gång på hundra år.

› Länsstyrelsen Dalarnas publikation Översvämningar ras och skred



Foto: Holger Ellgaard, CC BY-SA 4.0

Kommunens mål och rekommendationer:

- Översvämningskänsliga områden ska särskilt beaktas vid detaljplanläggning och beviljande av bygglov.
- Särskilda rekommendationer tillämpas i samband med planläggning och bygglovsprövning:
  - I områden som hotas av 100-årsflöde, det vill säga där sannolikheten för översvämningar beräknas till 63 procent eller högre under en 100-årsperiod, bör det inte tillkomma någon bebyggelse alls, med undantag för enkla byggnader som garage och uthus samt till exempel p-platser och enklare idrottsanläggningar.
  - I områden som hotas av högsta dimensionerande flöde, det vill säga där översvämningar beräknas ske mer sällan än vart hundrade år kan samhällsfunktioner av mindre vikt lokaliseras. Exempel är byggnader av lägre värde såsom privata bostäder, byggnader av mer robust konstruktion, vägar med förbifartsmöjligheter, enstaka villor, fritidshus och mindre industrier med liten miljöpåverkan.
  - Endast i områden som inte hotas av 100-årssflöde eller högsta dimensionerande flöde bör riskobjekt och samhällsfunktioner av betydande vikt lokaliseras. Detta kan vara offentliga byggnader, till exempel sjukhus, vårdhem, skolor, infrastruktur av stor betydelse såsom riksvägar och andra vägar utan reella förbifartsmöjligheter, järnvägar, VA/avfallsanläggningar, el- /teleanläggningar samt industrier med stor miljöpåverkan eller andra industriområden. Även sammanhållen bostadsbebyggelse bör placeras ovanför nivån för högsta dimensionerande flöde.



- Rekommendationerna föreslår var man kan bygga utan att vidta särskilda förebyggande åtgärder med avseende på höga flöden. I de fall man önskar använda översvämningshotad mark till annat än vad som rekommenderas bör en riskanalys utföras för att bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas för att begränsa konsekvenserna av höga flöden. Möjligheter finns att bestämma lägsta golvnivå och lämpligt grundläggningssätt för nya byggnader samt att endast källarlösa hus får uppföras.

- Behovet av ytterligare permanenta skyddsvallar ska utredas, i synnerhet Björbo samt Dala-Floda.
- Det rekommenderas att över tiden ha en god personell och materiell beredskap för att hantera översvämningar.

3.2.7.8 Förorenade områden

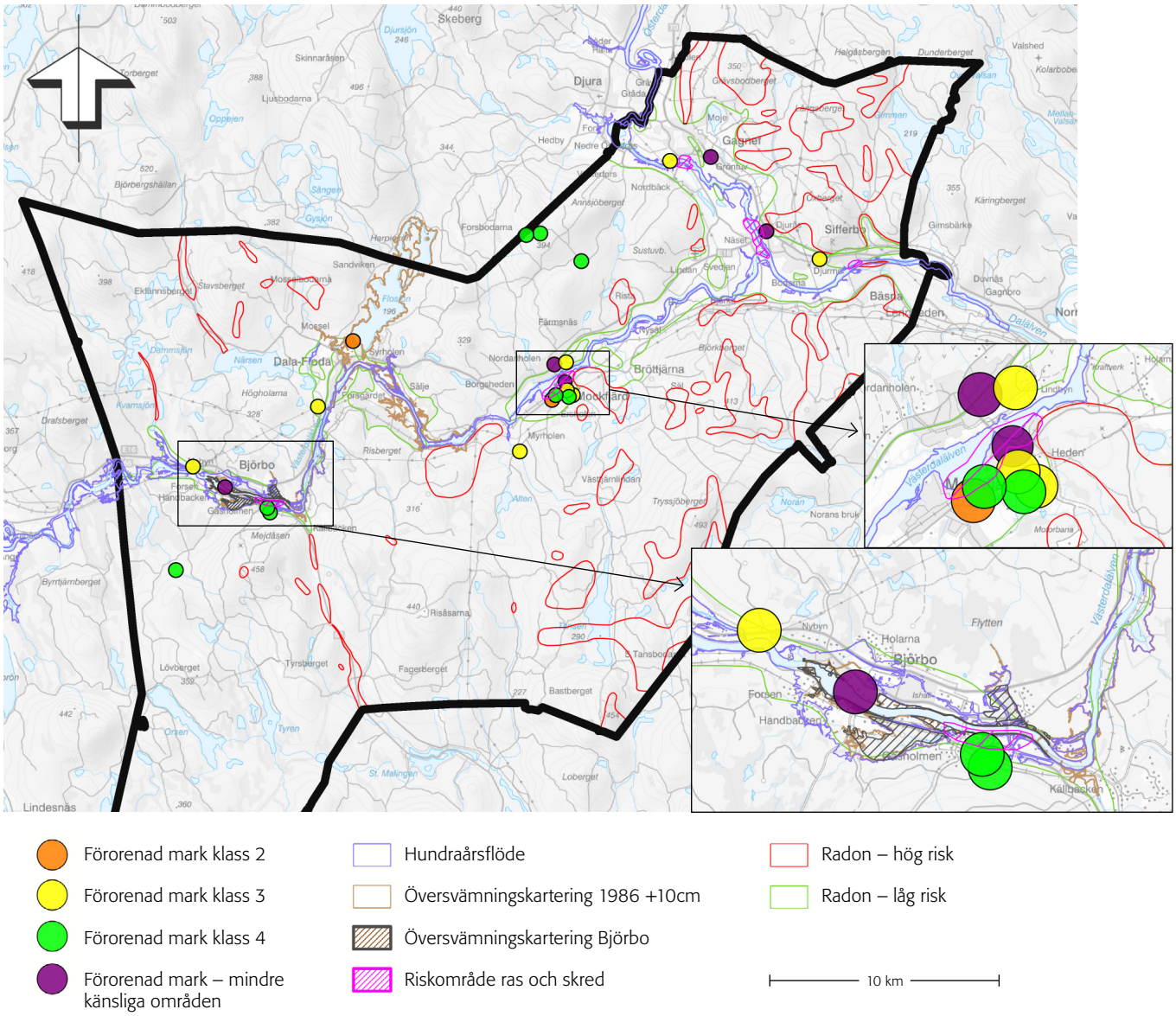
Kommunen bevakar frågan om förorenade områden vid bygglovsprövning och detaljplaneläggning, samt vid tillsyn och tillstånds- och anmälningsärenden enligt miljöbalken.

Bedömningar görs i det enskilda fallet. Kommunen kommer begära utförligare tekniska undersökningar om bedömningen är att det föreligger risk för negativ påverkan vid handläggning av bygglov eller detaljplaneläggning. Bedömningen av områden för bostäder eller verksamheter i samrådsunderlaget till översiktsplanen är att det enbart existerar konflikt mot förorenad mark på den före detta sågverkstomten i Dala-Floda.

3.2.7.9 Samlad riskbedömning

Övergripande

Området i dalgångarna vid Västerdalälven och Österdalälven har under århundraden varit område för bosättningar och verksamhet, främst inom tillverkning och förädling av trävaror. Dessa verksamheter har över tiden använt olika kemikalier som för tiden vid användandet varit godkända men under senare tid förbjudits. Riskkartan ger en samlad bild över platser de riskkategorier av förorenad mark, klass 2-4, som förekommer. Den visar också riskområden för ras och skred, och områden med risk för radon i marken. I kartan visas också beräknat hundraårsflöde och nivåerna för områden vid översvämningen 1986 med ytterligare höjd för tio centimeter. Just höga vattenflöden, extrema nederbördsmängder och översvämningar antas vara de största riskerna till att farliga ämnen urlakas och förs med ut i vattendrag eller i naturen. Områden med erosions- eller rasrisk ligger naturligt i anslutning till älven. De flesta platser med förorenad mark hittar man också i närheten av tätbebyggda områden och nära älven i älvdalarna, en naturlig följd av att det är här bosättningar och verksamheter legat sedan århundraden, och i vissa fall i direkt anslutning till någon av älvarna. Främst rör det sig om sågverk och trävaruförädling som krävt kemikalier i produktionen som sedan anrikats i marken där verksamheten bedrivits. Alla dessa riskområden behöver man ta extra hänsyn till vid planering av nya områden utifrån att förorenad mark som legat inkapslad då riskerar friläggas.



Riskområden

Förorenad mark

Riskområden förorenad mark är dokumenterade platser där förekomster av farliga ämnen eller andra deponier förekommer. Riskklassningen ger en översiktlig bedömning av de risker för människors hälsa och miljön som det förorenade området kan innebära i dag och i framtiden.

Det finns fyra olika riskklasser:

1 – mycket stor risk
2 – stor risk
3 – måttlig risk
4 – liten risk

I kommunen finns två förorenade områden i riskklass 2. Dessa är Flosjöns sågverk och Mockfjärdsverken. Vid Flosjöns sågverk pågår ett ärende om sanering. Åtta verksamheter har riskklass 3. Därutöver finns åtta verksamheter i riskklass 4 där tillsynsbehovet är svårbedömt samt ett antal pågående verksamheter där kommunen bedriver tillsyn. Tillsyn av prioriterade förorenade områden med riskklass 2 är ett fokusområde för nationella strategin för miljöbalkstillsynen 2022–2024.

Kommunen bevakar frågan om förorenade områden vid detaljplaneläggning och bygglovsprövning, samt vid tillsyn och tillstånds- och anmälningsärenden enligt miljöbalken.

Den nedlagda kommunala deponin i Björbo ligger i anslutning till Västerdalälven men det är kommunens bedömning att den kommer klara ett hundraårsflöde i Västerdalälven.

Ras och skred

Riskområdena för ras och skred är utifrån den kartering som är gjord av MSB och sedan klassade och prioriterad för vidare utredning. De identifierade områdena ligger mestadels in anslutning till eller i nära anslutning till älvstränderna. Inom vissa områden har därefter ytterligare geologiska undersökningar gjorts. I några områden har åtgärder för att motverka erosion redan vidtagits. Ett par områden är föremål för fördjupad undersökning medan andra områden ligger under bevakning.

Radon

Riskområden för radon är hämtade från SGU-data publicerade via geodata.se och SGU gjorde också kontrollmätningar under 80-talet.

- Radon låg risk – marken består till stor del av jord, lera och sand
- Radon hög risk – marken består till stor del av rullstensåsar och berg

Mätningar av SGU gjorda under 80-talet inom beskrivna områdena.

I områden med hög bakgrundsstrålning ska man vid byggnation mäta och ta särskild hänsyn till halterna av radon i marken och radonsäkra byggnaderna. I områden med låg risk bör man beakta risken för att radon kan komma att påverka inomhusmiljön med tiden. Mätning och radonsäkring av byggnader förordas i dessa områden.

Översvämning

Hundraårsflödets utbredning visar beräknad vattenmängd korrelerat till terrängmodellen som bygger på Lantmäteriets laserdata och beräkningarna gjorda av MSB och länsstyrelsen. År 1986 inträffade en översvämning, som var en av de värre under de senaste årtiondena i samband med vårfloden. Till den nivån har sedan tio centimeter lagts till som ett ”värsta scenario”.

Kommunens rekommendationer och mål

Vid samhällsplanering och byggnation

- Särskild hänsyn behöver tas till platser med förorenad mark vid planering av bostäder eller industrier.
- Föroreningar som legat inkapslade kan läcka ut vid friläggning. En noggrann utredning för varje objekt krävs får att kunna vidta rätt åtgärder för sanering och omhändertagande av den förorenade marken.
- Även förekomsten av radon i marken kommer påverka projektering av bostäder och industrier för att säkra en god levnadsmiljö.

Vid översvämning

- Kartan ger vid hand att många platser med förorenad mark också ligger inom mark som blir översvämmad vid höga vattenflöden. Konsekvenserna kan bli att farliga ämnen kan föras med vattnet om det förekommer fritt i marken. Risken är störst om det förekommit markarbeten som kan frilägga inkapslade föroreningar.
- En översvämning likt den 1986 eller värre översvämning medför att vissa förorenade platser och vissa verksamheter kommer hotas men inte kommer översvämmas, med risk för urlakning av farliga ämnen till älven.

3.2.8 Teknisk försörjning

Teknisk försörjning omfattar funktioner som energidistribution och energiproduktion, vattenförsörjning, avloppsrening, dagvatten, avfallshantering, materialförsörjning och informationsteknik.

Den tekniska försörjningen är en förutsättning för att samhället ska kunna fungera på ett bra sätt, genom att tillgodose kommuninvånarnas behov av tekniska tjänster som samtidigt minskar människans miljöpåverkan. Det är viktigt att den tekniska försörjningen är både effektiv och robust, det vill säga att den är tryggad även vid kriser och plötsliga händelser.

Vid planläggning enligt plan- och bygglagen ska bebyggelse och byggnadsverk bland annat lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till möjligheterna att ordna vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering och elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt.

Kommunens mål och rekommendationer för kommunens framtida tekniska försörjning:

Vattenförsörjning, spillvatten och dagvatten

- De vattenresurser som finns inom kommunen täcker behovet både avseende kvalitet och kvantitet i nuläget samt för planerad befolkningsökning inom översiktsplanens planperiod. Vattenskyddsområdena har föreskrifter som styr markanvändningen.
- Grundvattenförekomsternas skyddsbehov ska alltid beaktas vid fysisk planering.
- Gemensamma riktlinjer tas fram för Badelundaåsen med Leksands och Borlänges kommuner.
- Bedömningen är att kommunen har god kännedom om var behovet av åtgärder finns. VA-planens handlingsplan beskriver åtgärder med tidplan för hela VA-systemet inom planperioden som sträcker sig till 2032.
- Utvecklingsområden ska i första hand anslutas till kommunens VA-nät genom att verksamhetsområdena utökas i samband med detaljplaneläggning. Aktualitetsprovning av VA-handlingsplanen bör ske tillsammans med att översiktsplanens aktualitet prövas varje mandatperiod.
- Lokalt omhändertagande av dagvatten är en viktig fråga vid bebyggelseutveckling i kommunen. All planläggning bör ta stor hänsyn till dagvattenhantering och föreslå lokala sätt att omhänderta vatten.
- Gagnefs kommun bör göra skyfallskarteringar och bedöma hur en ökad belastning på de allmänna anläggningarna ska hanteras och hur omhändertagandet ska finansieras.
- Ett behov av en kommunal dagvattenstrategi finns. Riktlinjer för hur dagvattenfrågorna ska hanteras utanför verksamhetsområden behöver tas fram. Strategin bör särskilt behandla följande frågor: föroreningar, reglering av dagvattenflöden, avlastning på det befintliga nätet, lokalt omhändertagande av vatten (LOD), regler för nybyggnation samt lösningar för befintlig bebyggelse.

Avfallshantering

- Beakta behov av utrymme för fastighetsnära insamling av producentansvarsmaterial (och smått farligt avfall – finns med i Avfallsplanen) (särskilt för flerbostadshus/kedjehus/verksamheter som skolor/boenden) i planläggning
- Kommunala hyresfastigheter – beakta utrymme vid planläggning för återbruksrum, lånepool (verktyg, etcetera), verkstad (laga möbler/cyklar etcetera)
- Ökade mängder farligt avfall. Beakta tillgång/tillgänglighet/utformning återvinningscentral (ÅVC)
- ÅVC behöver utökat utrymme för återbruk (till exempel av byggavfall) och bättre sortering
- Vid ett generellt införande av fastighetsnära insamling av producentansvaramaterial kan behov av strategiskt placerad anläggning för mellanlagring och omlastning av detta avfall uppstå.
- Utrymme för eventuellt publika och icke-publika platser som kan komma att behövas för insamling av olika avfallsslag, framförallt förpackningar under producentansvar.

IT

- Gagnefs kommun ska verka för tillgång till snabb och effektiv IT-kommunikation för alla invånare.

Uppvärmning

- Utrymme för bergvärme/jordvärme ska beaktas vid planläggning av en- och tvåbostadshus.

› Sverige helt uppkopplat 2025

Läs mer om regeringens nya bredbandstrategi från 2016 *Sverige helt uppkopplat 2025* vars långsiktiga målsättning är att 98 procent av alla hushåll och företag i hela Sverige bör ha tillgång till 1 Gbit/s senast år 2025 samt att det bör finnas tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där människor normalt befinner sig senast år 2023.

3.2.9 Förändrat klimat

3.2.9.1 Påverkan på samhällsplaneringen

Då mycket tyder på att klimatet blir varmare och vädret mer skiftande med fler situationer av extremväder kommer påverkan på samhället att öka. Förändringarna i klimatet kommer också påverka samhället ur andra aspekter, till exempel förändrade förutsättningar för att odla grödor och bruka skog, andra skadedjur som kan överleva i ett varmare klimat, påverkan på olika samhälls- och servicefunktioner.

Olika extremväder påverkar på olika sätt och eventuella kombinationer av extremväder kan inte heller uteslutas. Ett exempel är det som vi under hösten 2020 fick uppleva stora nederbördsmängder, en vattenmättad mark och en avlövad vegetation som inte tog upp nederbörden med kraftiga ökad avrinning och mycket höga vattenflöden på kort tid som följd. Vid nybyggnation är det lättare att kunna ta hänsyn till hur man ska ta hand om stora mängder vatten men i befintligt bebyggda områden är det svårare och där kan det krävas att nya riskanalyser och infrastruktursatsningar görs i dagvattenhanteringen. Även åtgärder i den naturliga miljön kan vara aktuell för att mildra effekterna av höga vattenflöden i mindre vattendrag. I Västerdalälvens avrinningsområde förväntas nederbörden bli fem procent högre fram till 2040 mot vad den var under perioden 1971–2000[1] och stor hänsyn i planeringen måste tas till topografi, jordarter och berggrund som under vissa förutsättningar kan samverka och öka risk för sättningar och markrörelser.

För att kunna förutse potentiella risker och inleda åtgärder som kan förebygga, förhindra eller mildra eventuell framtida skada krävs ofta förutseende och kunskap inom många olika fackområden jämte analys och beräkning av eventuell påverkan. I andra fall är förebyggande arbete jämförelsevis enkelt om man bara blir medveten om en potentiell risk. Men framför allt behövs en helhetssyn hur naturliga förutsättningar påverkar och samtidigt påverkas av samhällets infrastruktur, byggnader och konstruktioner och vilka ändrade förutsättningar ett förändrat klimat kan ge.

Avbrott i elförsörjningen till följd av extremväder i form av mycket kraftiga vindar och träd som faller över elledningarna kan inte uteslutas bli vanligare. Ett längre strömavbrott under den kalla årstiden skulle sätta samhället på svåra prov då elberoendet är stort och förväntas öka. Att redan då i planeringen av till exempel bostads- eller industriområden bygga lokala batteribanker, kanske i kombination med lokal solcellsanläggning, kan vara ett sätt att säkerställa nödvändig strömförsörjning för nöddrift. Sådana anläggningar skulle också kunna mildra effekterna vid exempelvis planerad nedsläckning av delar av elnätet enligt Styrel om en sådan situation skulle uppstå.

Extremväder i form av höga temperaturer kommer också kunna påverka hur samhället behöver planeras utifrån vegetation som ger skugga, brandrisk, tillgång på vatten som vätska och för kylning. Ett ökat behov av nedkylning medför också ett ökat behov av elförsörjning för kylanläggningar och eventuell hantering av skadliga gaser/vätskor i dessa.

Kommunens mål och rekommendationer för förändrat klimat:

- Frågor som berör samhällets motståndskraft mot extrema händelser kopplade till exempelvis värmebölja, nederbörd, översvämning, brandrisk, ras och skred med mera är mycket viktiga att beakta inom all fysisk planering. Det kan röra sig om grönstruktur och markbeläggning i städer; hur topografi, hus och konstruktioner kan påverka vattenflöden och risk för översvämning; hur vatten, topografi, jordart och berggrund under vissa förutsättningar kan samverka och öka risk för sättningar och markrörelser.

[1] Fördjupad klimatscenariotjänst, SMHI, 2022-02-04, kl 12:00.

3.2.10 Konsekvenser och avvägningar

Enligt 3 kap 6 a § plan- och bygglagen ska kommunen i översiktsplanen redovisa planens väsentliga konsekvenser.

En översiktsplan ger endast rekommendationer för att använda, bruka, bevara eller utveckla land- och vattenområden i den egna kommunen. En ÖP är kommunens möjlighet att se strukturer och sammanhang samt väga olika allmänna intressen mot varandra. Det handlar då främst om allmänna intressen som i första hand handlar om bevarande (se lista A nedan) som vägs mot allmänna intressen som främst syftar till att nyttja marken (se lista B nedan). Det går inte att både bevara och nyttja samma geografiska plats. Då måste avvägningar göras och konsekvenser av olika markanvändning beskrivas. Beroende på vilken utveckling som väljs så får det även olika följder och konsekvenser. Vissa av dessa konsekvenser bedömer kommunen att kan innebära avsevärda konsekvenser.

A

Allmänna intressen som främst handlar om att **bevara** mark- och vattenområden:

- Öppen mark för exempelvis odling, bete och lantbruk
- Friluftsliv med stigar, leder och friluftslivets platser i landskapet
- Tätortsnära skog
- Natur- och kulturupplevelser
- God vattenkvalitet

B

Allmänna intressen som främst handlar om att **nyttja** mark- och vattenområden:

- Bostäder
- Industri och verksamheter
- Skola och omsorg – även idrottsanläggningar
- Centrum för de större tätorterna med möjlighet till affärer, kontor, samhällsviktig service
- Kommunikationer – vägar och järnvägar, trafikplatser
- Ledningar – bredband, fiber, fjärrvärme, vatten, spillvatten

Vanliga avvägningar som behöver göras är:

- Tätortsutveckling/näringslivsutveckling *eller* jordbruksmark, kulturvärden, landskapsbild
- Infrastruktur *eller* naturvärden, kulturmiljö
- Bostäder *eller* biologisk mångfald, jordbruk, strandskydd
- Skola/idrott *eller* bostäder, näringsliv, jordbruk
- Industri/verksamhet *eller* bostäder
- Tätortsnära skog *eller* tätortsutveckling

Nedan redovisas några tillfällen i ÖP 2040 där olika avvägningar görs mellan allmänna intressen. Ofta handlar det om att värdet av att tillgodose behovet av bostäder eller näringslivets behov värderas högre än olika bevarandevärden eller riskhänsyn. I vissa fall kan områdena genom omsorgsfull utformning utvecklas på ett sätt så att de berörda intressena blir förenliga trots att de vid en första anblick ter sig motstridiga. Översiktsplanen hanterar frågorna översiktligt. Frågorna behöver därför utredas i efterföljande detaljplaner, bygglov och andra tillstånd. Se avsnitt 3.2.2.2 för mer information om hantering av planläggning.

› Kapitel 3.2.2.2

- Kravet på infrastrukturutbyggnad, exempelvis utbyggnad av E16 till en två + ett väg kommer att ta mark i anspråk framförallt där det finns befintlig bebyggelse. Det innebär i praktiken att hus måste flyttas eller rivas för att möjliggöra en ny säkrare och effektivare väg. I det konkreta fallet har bland annat Trafikverket gjort omfattande utredningar och kommit fram till att det allmänna behovet av en bättre väg väger tyngre än det enskilda behovet av privata fastigheter. Bebyggelsen kommer därför att rivas och detaljplan upphävs för att möjliggöra en ny vägsträckning.
- Det rationella, moderna jordbruket står många gånger i konflikt med kulturmiljön. Kulturmiljön består av bland annat gamla stigar och leder i landskapet, bryn, våtmarker, stenrösen, med mera. De här kulturkvaliteterna kommer många gånger att behöva tas bort för att möjliggöra stora, rationella åkrar som jordbruket allt mer använder sig av i dag. Andra jordbruksmetoder och syften som ex. bete har inte samma negativa påverkan på landskapet och är lättare att anpassa till platsen.
- Varje större tätort i Gagnefs kommun ska kunna växa och utvecklas utifrån sina förutsättningar. Det betyder att varje större tätort behöver ha ett centrum. Centrumverksamhet är styrt av befintliga verksamheter och bör lokaliseras där det redan finns service, handel, kontor, med mera. Det innebär att i flera av våra tätorter – Bäsna, Dala-Floda och Gagnef – så hamnar centrumområdet där det är jordbruksmark i dag. För att centrumområdet ska kunna finnas kvar och få en bärkraftig utveckling kommer mindre mark behöva tas i anspråk för bebyggelse som i dag är jordbruksmark.
- Behovet att skydda grundvatten samtidigt som marken föreslås användas för industrier. I de fall som en verksamhet kan riskera en vattenförekomst måste det allmänna behovet av säkert vatten komma först.
- Strandskyddet längs med alla vattendrag är generell och det är ofta i närheten till vatten som de attraktivaste lägena för bostadsbyggande finns. Vill man bygga närmare än vad strandskyddet är så behövs en dispens från strandskyddet. Det kan ges genom att miljöbalkens sex skäl uppfylls eller att kommunen utser områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge i sin översiktsplan.

Översiktliga konsekvenser av rekommendationer för de allmänna intressena jämfört med det fem politiska strategiska vägvalen
För att göra avvägningar och konsekvensbedömningar kan de fem politiska strategiska vägvalen vara en bra start. De anger både riktningen för Gagnefs utveckling, vilka prioriteringar som ska göras och syftar till att bevara det som är unikt för kommunen. De ska också värna om Gagnefs unika karaktär, ge ett effektivt resursutnyttjande och utveckla kommunen med avstamp i det historiska.

Rekommendationerna kan lättast avläsas på plankartorna i de fall som ett allmänt intresse har en sådan vilket är fallet för till exempel kultur och grönstruktur. I de fall en karta inte finns är rekommendationernas och målens sammanlagda verkan gentemot de politiska strategiska vägvalen. Skala av konsekvenser: negativ konsekvens (–), neutral konsekvens (0) eller positiv konsekvens (+).

Allmänna intressen	Politiska strategiska vägval: Bevara identitet	Växande kommun	Tätortsnära skog	Förtätning	Bevara jordbruksmark
Kultur	+	–	+	–	+
Bebyggelse	+	+	0	+	–
Naturmiljö	+	–	+	+	+
Näringsliv och service	+	+	0	+	–
Energi och naturresurs	–	–	0	+	+
Infrastruktur och kommunikationer	+	+	–	+	–
Miljö, säkerhet och hälsa	–	–	+	+	0
Teknisk försörjning	+	+	0	+	0
Förändrat klimat	+	–	+	+	+

Motiveringar till konsekvensbedömningen i tabellen:

Kultur

+ Bevarande av identitet stärker och skyddar kultur och kulturliv.
- Med en växande kommun kommer det gamla stå i konflikt mot de nya.
0 Förtätning är ett ingrepp i befintligt kulturrum men görs det bra kan byggnadskultur skyddas.
+ Genom att bevara jordbruksmark bevaras landskapsbilden och jordbrukstraditionen.

Bebyggelse

+ Att vårda det befintliga byggnadsbeståndet och gestalta det nya med prägel av Gagnefs historia.
+ En växande kommun bidrar till utveckling av bebyggelse och mötesplatser.
0 Tätortsnäraskog kan hindra bebyggelse men bidrar samtidigt till en attraktivare boendemiljö.
- Bevarande av jordbruksmark försvårar för exploatering. Jordbruksmark är normalt mycket fördelaktig att bebygga, ur ett teknisk och ekonomiskt perspektiv.

Naturmiljö

+ En stor del av Gagnefs identitet har sitt ursprung i natur- och friluftsvärden.
- När kommunen växer riskerar naturmiljöer att förstöras och minimeras.
+ Förtätning kan innebära att leder och stigar kan bevaras och närheten till naturen kan bibehållas.

Näringsliv

+ Gagnefs unika identitet bidrar och stärker varumärket.
+ Med en växande kommun kommer näringslivet och utbudet av service utvecklas, det betyder att kompetensförsörjningen kommer att behöva utökas vilket i sin tur ställer krav på attraktiva bostadsområden/verksamhetsområden och en ändamålsenlig infrastruktur.
+ Förtätning innebär ökade möjligheter att få en bostad för anställda i kommunen men även en ytterligare möjlighet till centrumutveckling.



Energi och naturresurser

- \- När de åtta större tätorterna växer och utvecklas kan det bli en konflikt med både jord- och skogsbruk om markens användning.
- \+ Förtätning är ett sätt att bevara så mycket som möjligt av natur- och odlingsmark runt omkring en ort.

Infrastruktur

- \+ Med en växande kommun kommer infrastruktur byggas ut och fler kommunikationer tillgängliggöras.
- \- Ny infrastruktur och kommunikationer kan innebära att tätortsnäraskog delvis försvinner.
- \+ Vid förtätning kan befintlig infrastruktur nyttjas och äldre förbättras samt utgöra ett nytt underlag för bättre kommunikationer.

Miljö hälsa och säkerhet

- \- Eftersom alla åtta större tätorter finns i närheten till både större kommunikationsstråk (farligt gods leder) och i närhet till älvarna (ras- och skedrisk, översvämning) kan det innebära risk för människors säkerhet och hälsa om inte utformningen sker med stor hänsyn.
- 0 Att bevara jordbruksmark påverkar inte säkerheten för människor.

Teknisk försörjning

- \+ Bredband, fiber och VA-ledningar är en förutsättning för att alla de större tätorterna ska kunna utvecklas och växa utifrån sina egna villkor.
- 0 Vilken typ av mark som berörs av kommunens tekniska försörjning har mindre betydelse.
- \+ Förtätning är en nyckelfaktor till att lyckas ha en effektiv teknisk försörjning.

Framtida klimat

- \+ En koncentration av bebyggelse, effektiva transporter, mer kollektivtrafik och gröna ytor som hjälper till att reglera temperaturen och samla regnvatten kan bidra till att hantera vårt framtida klimat på ett samhällsekonomiskt vis.
- \- En växande kommun kan vara i konflikt med framtida mer extremt klimat om grönytor bli hårdgjorda, om ny bebyggelse hamnar närmare vattenmiljöer som riskerar att översvämmas, om fler invånare innebär mer och längre transporter (framförallt bil).

gagnef.se/op2040

GAGNEF